

Syksy 2015
Uskonnoton lehti

Uskonnoton

YHTEISKUNTAA

Jumalanpilikka
Konservatiivi hallitus
Katsomusopetus kouluissa

KULTTUURIA

Think Helsinki, Think
Kirja: Vartiotornin varjossa
Kirja: Hyvän elämän filosofiaa

Pääkirjoitus SIIRYTÄÄN YHDESSÄ 2010 -LUVULLE

Olisiko aika siirtyä tälle vuosituhannele ja kohti yhdenvertaista ja kirkkohistorian ikeestä vapaata Suomea? Selvitimme uuden eduskunnan kantoja vaalikonevastauksien ja kyselyn muodossa. Vaalikonevastauksien osalta asetelma on se, että maamme hallitus on vahvasti uskonnollinen ja konservatiivi. Oppositiossa sen sijaan puhaltavat liberaalimmat tuulet. Kyselimme kansanedustajien kantaa mm. uskonnonvapauskysymyksiin kouluissa ja päiväkodeissa, hautaustoimeen, jumalanpilkkalainsäädäntöön sekä tietyksi kirkon ja valtion väliseen suhteeseen. Asia on ajankohtainen muuttuvassa maailmassa. Sekä tietenkin monikulttuurisessa Suomessa, jossa uskonnottomien osuus väestöstä kasvaa noin prosentin vuosivauhtia.

Elämme aikoja jolloin erilaisuus herättää pelkoja, kun tulevaisuus on muutenkin epävarman oloinen. Onko aika vähentää ihmisten luokittelua nimenannon, päiväkodeissa, kouluissa, puolustusvoimissa, turvapaikanhakijoina, avioituessa, kuollessa ja myös muualla elämässä? Lopetetaan ihmisten rekisteröinti uskomisen tai uskomatta jättämisen vuoksi ja edetään kohti sekulaaria ja yhdenvertaista yhteiskuntaa vapaasti ajatellen ja huomiseen luottaen.

Lapset on tulevaisuus - laulettiin laulussakin. Nuorisobarometrin(2014) mukaan 15-29 vuotiaista kokee itsensä ei-uskonnolliseksi 53% vastaajista. Uskonnolliseksi itsensä kokevien osuus on samansuuruinen epä-tietoisien kanssa eli 23%. 27% kokee kuuluvansa vähemmistöön katsomuksensa vuoksi. Huolestuttavaa on se, että 9% kokee joutuneensa syrjinnän kohteeksi tästä syystä. Syrjiväksi kokee kirkkoon kuuluvista nuorista reilu 23% sen, ettei heillä ole oikeutta valita elämäntietoa oppiaineekseen vaan ovat pakotettuja uskontotunneille. ET-opetus olisi hyvä olla avoimena kaikille lapsille, vanhempien luvalla. Kunnes uskaltaudumme luopua katsomusaineista kokonaan kouluissamme. Lapset ja nuoret eivät jakautuisi ryhmiin, vaan olisivat yhdessä kouluissaan. Uskontoja voisi edelleen opettaa kotona ja uskontokunnissa aivan vapaasti. Koulut keskittyisivät sivistykseen.

Uskomattoman hyvää loppuvuotta!
Jape Lovén
päätoimittaja

JUMALANPILKKAOIKEUDENKÄYNTI

KUOLLUT KIRJAIN SUOMESSA - KUOLLEITA "PILKKAJIA" MAAILMALLA

JUMALANPILKKA

Jumalanpilkka on rikos, josta ei ole usein tuomittu. Suomessa turhat lait kumotaan tarpeettomina, ns. kuolleina kirjaimina. Siihen on nyt korkea aika. Samalla sillä tuetaan uskontoon liittyvien kuolemantuomioiden poistamista.

Yksi tunnettu tapaus on Erkki Vala, joka vuonna 1935 julkaisi Tulenkantajat-lehdessä otteita Jaroslav Hašekin romaanista Kunnon sotamies Švejkkin seikkailut maailmansodassa. Vala tuomittiin sakkoihin uskonnollisten arvojen rienaamisesta.

Tunnetuin tapaus lienee **Hannu Salama**, jonka teos Juhannustanssit ilmestyi 1964 ja romaanin vuoksi Salamaa syytettiin jumalanpilkasta. Hänen kriitikkonsa suivaantuivat erityisesti kirjassa pidetyistä pilasaarnasta. Kirjailija sai myös puolustajia, ja hänen tuomitsemistaan vastaan järjestettiin mielenosoitus. Mielenosoittajat kysyivät kylteissään muun muassa: "Eikö elämästä saa kirjoittaa?".

Mielenosoituksesta huolimatta Salama tuomittiin Helsingin hovioikeudessa 1966 kolmeksi kuukaudeksi ehdolliseen vankeuteen. **Kekkonen** kuitenkin armahti hänet vuonna 1968. Tämän lisäksi kustantaja **Kari Reenpää** sai 2 000 markan sakot ajattelematomudesta tehdystä jumalanpilkasta. Myös Kustannusyhtiö Otava joutui maksamaan valtiolle 46 000 markkaa.

Romaanin kiistanalaiset kohdat, sivut 139–142 määrättiin sensuroitavaksi. Teoksen uusintapainokset ilmestyivät sensuroituina

vuoteen 1990 asti. Tämä kaikki tapahtui sotien jälkeisessä Suomessa ja vapaalla 60-luvulla!

Vuoden 1969 syykuussa oli ristiinnaulittua sikaa kuvaava **Harro Koskisen** työ Sikamessias esillä Helsingin Taidehallissa. Sikamessiasaasta teki rikosilmoituksen helsinkiläinen maallikkosaarnaaja, 35-vuotias muurari **Kyösti Laari**. Hän ei itse ollut käynyt Taidehallin näyttelyssä, vaan oli kuullut teoksesta radiosta ja myöhemmin nähnyt siitä kuvan sanomalehdessä.

Laari oli tietoinen, että vuonna 1902 Martiniquen saaren asukkaat olivat rituaalissaan kantaneet ristiinnaulittua sikaa, minkä jälkeen Saint-Pierren kaupunki tuhoutui tulivuorenpurkauksessa. Sikamessiaan johdosta hän pelkäsi jotain vastaavaa tapahtuvan myös Helsingille ja päätti tehdä näyttelystä rikosilmoituksen. Suomen Kuvalehden toimittajalle **Pirkko Pekkariselle** antamassaan haastattelussa Laari tunsu saaneensa Jumalalta käskyn toimia, koska Helsingin hiippakunnan piispa

Aarre Lauha ja kirkko eivät olleet reagoineet asiaan mitenkään.

Sikamessias aiheutti Suomen lisäksi kohua myös Sveitsissä erään paikallisen sanomalehden julkaistua siitä kuvan. Maan luterilainen ja katolinen kirkko pitivät teosta Jumalaa pilkkaavana shokkitaitteena.

Laarin rikosilmoituksen perusteella Helsingin kaupunginviskaali päätti nostaa syytteen jumalanpilkasta sekä taiteilijaa että näyttelyn järjestäjiä vastaan. Tapaus kävi läpi kaikki oikeusasteet ja lopulta vuonna 1974 Korkein oikeus määräsi Koskiselle 25 000 markan sakot. Myös maalauksen näyttelyyn hyväksynyt Nuorten näyttelyn arvostelulautakunta sai sakkotuomion.

Kuolemanrangaistus meillä ja muualla

Suomessa vuoden 1734 lain rikoskaari määräsi jumalanpilkasta kuolemanrangaistuksen. Vuoden 1823 jälkeen sitä tosin ei enää käy-

Uskomaton
toimituskunta

Päätoimittaja
Jape Lovén

Toimittajat
Kimmo Laine
Esa Ylikoski

Taitto
Heidi Friman

Kannen kuva
Kimmo Laine

Kuvitus
Kimmo Laine
Pertti Jarla

tännössä sovellettu, sillä tuolloin keisari päätti armahdusvaltansa nojalla muuttaa kaikki kuolemantuomiot muiksi rangaistuksiksi, tavallisimmin karkotuksiksi. Vuoden 1889 rikoslaisissa oli Jumalan pilkkaamista koskeva pykälä, vuodesta 1890 eteenpäin enimmäisrangaistus jumalanpilkasta oli neljä vuotta vankeutta ja vuodesta 1970 eteenpäin kaksi vuotta.

Tänä päivänä rikoslain 17 luku säättää rikoksista yleistä järjestystä vastaan. Sen kymmenes pykälä toteaa uskonrauhan rikkomisesta:

”Joka

- 1) julkisesti pilkkaa Jumalaa tai loukkaamistarkoituksessa julkisesti herjaa tai häpäisee sitä, mitä uskonnonvapauslaissa (267/1922) tarkoitettu kirkko tai uskonnollinen yhdyskunta muutoin pitää pyhänä, tai
- 2) meluamalla, uhkaavalla käyttäytymisellä tai muuten häiritsee jumalanpalvelusta, kirkollista toimitusta, muuta sellaista uskonnonharjoitusta taikka hautaustilaisuutta, on tuomittava uskonrauhan rikkomisesta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.”

Uskonnonvapauslaista asia on jo kumottu aiemmin, mutta rikoslaisissa meillä on vielä jääne moneilta ajoilta. Laki on tosin säädetty vuonna 1998, vain 17 vuotta sitten. Vastaavaa lainsäädäntöä ei useimmissa länsimaissa ole. Suomen sananvapaudesta tämä ainakin kertonee jotain.

Rangaistusasteikko ei Suomessa onneksi ole tiukka. Sen sijaan eräissä islamilaisen kulttuurin maissa rangaistuksena jumalanpilkasta tai uskosta luopumisesta on yhä kuolemantuomio. Vapaa-ajattelijat vaativat jumalanpilkkan kriminalisoinnin poistamista rikoslaisissa senkin perusteella, että nuo äärimmäisten rangaistusten maat sanovat kansainvälisillä areenoilla Suomelle ja Tanskalle, että ”onhan se teilläkin rikos”.

Kansanedustajat jumalanpilkkan poistamisesta

Uskomaton-lehti kyseli poliittisilta päättäjiltä näkemyksiä tähän asiaan. Eduskunnan puhemies, joka on presidentistämme hierarkiassa seuraava, ei asiaan ottanut kantaa lainkaan. Oikeusministeri ei avustajan ilmoituksen mukaan ota kantaa asiaan myöskään. Valittavasti. Olisimme mielellämme halunneet kuulla hänen kantansa.

Saimme kuitenkin kannanottoja eräiltä muilta kansanedustajilta. Kysyimme heiltä tulisiko ”jumalanpilkkalaki” eli rikoslain uskonrauhapykälä kenties jo heittää romukoppaan? Seuraavassa heidän vastauksiaan asian tiimoilta.

Mikä on kantanne nk. Jumalanpilkkieltoon eli Rikoslain uskonrauhapykälään? Voitaasiinko siitä luopua Suomessa?

Silvia Modig, kansanedustaja, Vasemmistoliitto:

”Mielestäni uskonrauhapykä-

listä voitaisiin luopua. Ei ole lain asia ottaa kantaa siihen minkä kukin kokee pyhäksi. Suomessa on täysi uskonnonvapaus joka takaa että jokainen saa harjoittaa omaa uskontoaan, tämä riittää.”

Paavo Arhinmäki, kansanedustaja, puhenjohtaja Vasemmistoliitto:

”On selvää, että uskonnonvapaus edellyttää sitä, ettei uskonnollisia tilaisuuksia saa häiritä. Toisaalta lailla ei tule myöskään kahlita uskonnoista käytävää keskustelua. Lainsäädännön tulee olla ajantasainen siten, että sen avulla kyetään puuttumaan vallitseviin ongelmiin.”

Kari Uotila, kansanedustaja, Vasemmistoliitto:

”Jumalanpilkkieltoista on aika luopua.”

Ilkka Kantola, kansanedustaja, SDP:

”Lainsäädännön tulee turvata oikeus uskonnon harjoittamiseen ja oikeus olla uskontoa harjoittamatta. Uskontoa ja uskonnon harjoittamista ja uskomuksia tulee Suomessa kuitenkin olla mahdollisuus arvioida kriittisesti. Tämä on osa sananvapautta. Ajatus rikoslaisesta suojelemassa Jumalaa pilkkaamiselta on teologisesti absurdi. Rikoslakia tulisi tältä osin uudistaa.”

Jape Lovén, Esa Ylikoski

”Joka julkisesti pilkkaa Jumalaa on tuomittava uskonrauhan rikkomisesta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.” - Suomen laki

Erkki Tuomioja, kansanedustaja, SDP:

”Periaatteessa tällaisia lakeja ei pitäisi olla. Toisaalta nyky maailmassa tarvitaan, ikävä kyllä, myös lainsäädäntöä joka kieltää rasistisen kiihotuksen ja syrjinnän, jota myös nykyisin esiintyy paljon ns. uskontokritiikin varjolla. Kyse ei silloin ole minkään uskonnon tai uskomusten suojelemisesta vaan herjaavien ja ihmisiä tarpeettomasti loukkaavien asiattomuuksien estämisestä.”

tuomioja.org

Outi Alanko-Kahiluoto, eduskuntaryhmän pj, Vihreät:

”Rikoslain 17 luvun 10 pykälä uskonrauhan rikkomisesta sisältää kaksi momenttia, varsinaisen nk. jumalanpilkkamomentin ja uskonnollisten toimitusten häiritsemistä koskevan momentin. Näistä ensin mainittua, varsinaista jumalanpilkkamomenttia, on perusteltua pitää vanhentuneena ja sananvapauden kannalta ongelmallisena. Selkeintä olisi poistaa ko. momentti. Jumaluus ei tarvitse rikoslain antamaa suojaa.

Ihmisten oikeus harjoittaa uskonnollista vakaumustaan sen sijaan tarvitsee yhteiskunnan suojan. Jälkimmäinen momentti eli uskonnollisen toiminnan häiritsemisen kieltö on syytä säilyttää.

outialanko.fi

Ihmisten uskoa ei kannata tietien tahtoon loukata. Sivistynyt, toisia kunnioittava keskustelu on kaikkien etu. Vihreille on tärkeää maailmankatsomusten tasa-arvoinen kohtelu ja se, että kaikkien maailmankatsomusten välillä pyritään rakentamaan dialogiin.”

Syksyn tapahtumakalenteri

Pääkaupunkiseudulla toimivat tieteellistä maailmankuvaa edistävät yhdistykset järjestävät pitkin syksyä monia yleisötilaisuuksia. Poimi tästä kalenteriisi mielenkiintoiset tilaisuudet!

Alustus- ja keskustelutilaisuus:

Hyvä elämä ilman uskontoa

Ilkka Niiniluoto

5.10. ma klo 18-20

Porthanian sali PIII,

Yliopistonkatu 3

Helsingin Vapaa-ajattelijat ry

Professori Jouko Tuomisto:

Miksi ihmiset ottavat

terveysriskejä

mututiedon pohjalta?

07.10. ke klo 18-20

Tieteiden talo,

Kirkkokatu 6

Skepsis Ry

Filosofi Sanna Tirkkonen: Tieteen

ja taiteen merkitys ihmiselle ja

yhteiskunnalle

08.10. to klo 18-20

Yrjönkatu 29 A (Familia club)

Helsingin Humanistiyhdistys ry

Hengen ja Tiedon messut: Skepsis

Ry osallistuu perinteiseen tapaan

Hengen ja Tiedon messuille

10.-11.10.2015 la-su

Helsingin Suomalainen Yhteis-

koulu, Isonnevantie 8

VABAARI, vapaan keskustelun ilta:

Miksi jumala on keksitty?

15.10. to klo 18

Ravintola Oiva, Porthaninkatu 5

Helsingin Vapaa-ajattelijat ry

Luento: Aihe ilm.myöhemmin

04.11. ke klo 18-20

Tieteiden talo (Kirkkokatu 6)

Skepsis ry

Keskustelupaneeli: ET-opetus,

katsomusopetus ja uskonnon

harjoittaminen koulussa

11.11. ke

ilmoitetaan myöhemmin

Helsingin Vapaa-ajattelijat ry

Kosmologi Tommi Tenkanen:

Kosmologin maailmankuva

12.11. to klo 18-20

Yrjönkatu 29 A (Familia club)

Helsingin Humanistiyhdistys ry

VABAARI, vapaan keskustelun ilta

Uskonnotomat maahanmuuttajat

19.11. to klo 18

Ravintola Oiva, Porthaninkatu 5

Helsingin Vapaa-ajattelijat ry

Luento: Aihe ilm. myöhemmin

02.12. ke klo 18-20

Tieteiden talo (Kirkkokatu 6)

Skepsis Ry

VABAARI, vapaan keskustelun ilta

Uskonnoton tapakulttuuri, rituaalit ja vuodenkierto

17.12. to klo 18

Ravintola Oiva, Porthaninkatu 5

Helsingin Vapaa-ajattelijat ry

LIITY Vapaa-ajattelijoihin!

Kiinnostuitko lehdestä?

Haluatko edistää yhdenvertaisuutta ja uskonnonvapautta Suomessa?

Liity Helsingin Vapaa-ajattelijoihin. Jäsenmaksu on 25 € vuodessa, ja sillä saat tämä upean lehden lisäksi myös neljä kertaa vuodessa ilmestyvän Vapaa Ajattelija -lehden. Ja mikä parasta, voit vihdoin kehua naapurillesi kuuluvasi Vapaa-ajattelijoihin!

Lähetä jäsenhakemus, jossa on nimesi, osoitteesi, puhelinnumerosi ja sähköpostiosoitteesi osoitteeseen helsinki.jasenasiat@vapaa-ajattelijat.fi

tai täytä hakemus osoitteessa vapaa-ajattelijat.fi/liity-jaseneksi

MUUTTUVA SUOMI JUUTTUVA HALLITUS

Eduskunnan kuvapalvelu

Suomalaisten keskuudessa evankelisluterilaiseen kirkkoon kuulumattomien osuus kasvaa prosentin vuosivauhtia, nopeamminkin pääkaupunkiseudulla, jossa enää alle puolet lapsista kastetaan evankelisluterilaisen kirkon jäsenyyteen. Uskonnottomasti ajattelevia on tutkimusten mukaan kirkon sisälläkin, sillä suomalaisten usko kristillisiin opinkappaleisiin on hiipunut yllättävän vähäiseksi.

Samalla Suomeen virtaa turvapaikanhakijoita ja muita maahanmuuttajia. Ihmisten yhdenvertaisuus myös uskontojen tai vakaumusten suhteen on haaste, jonka toteuttamista julkisen vallan toiminnassa ei voi uuden Yhdenvertaisuuslain jälkeen enää väistellä. Kaikki nämä seikat lisäävät omalta osaltaan tarvetta tarkastella valtion ja kirkon suhdetta uusiksi.

Tätä kysymystä kartoitimme. Teimme omia haastattelukysymyksiä poliitikoille eri puolueista ja käytimme yhteenvedossa kansanedustajien YLE:n ja HS:n vaalikonevastauksia. Entäpä hautausmaita? Tulisiko sen olla yhteiskunnan hoidossa ja siten yhdenvertaisesti kaikkien saatavilla? Myös siitä saimme alla muutamia vastauksia kysymykseemme.

Valitettavasti alkusyksyn poliittinen kausi pitkän kesäloman jälkeen käynnistyi ilmeisesti kuormittavasti, kun emme saaneet lehtemme painoon mennessä vastauksia Kokoomuksen, Keskustan, RKP:n ja vihreiden kansanedustajilta. Olisiko syynä osittain alla seuraava vaalikoneista ilmenevä tieto?

Vaalikoneen kysyessä, onko ”koti, Uskonto ja Isänmaa” hyvä arvopohjasetti politiikalle, jakautuvat mielipiteet eduskuntamme opposition ja hallituksen kansanedustajien välillä rajusti. Peräti 60 % opposition edustajista on jokseenkin tai täysin eri linjoilla tässä asiassa. Hallituksen puolella täysin eri mieltä oli sen sijaan 0 %! Peräti 95 % hallituspuolueiden edustajista oli jokseenkin tai täysin tällä kannalla.

Kansanedustajien melko konser-

vatiivisen kannan taustalla on osin se, että uskonnolliseen yhteisöön kuulumattomia on oppositiosta 29 %, kun taas hallituspuolueiden kansanedustajista uskonnollisen yhteisön jäseniä 91 %. Jakolinja heikenee hiukan, kun kysyttiin tulisiko tasa-arvoinen avioliittolaki kumota? Hallituksen riveissä 29 % oli tällä kannalla, oppositiossa vajaan 6,8 %. Eutanasian sallimisessa hallitus olisi etenemässä 56 %:n kannatuksella ja oppositio lähes 69 %:n tasolla.

Nämä edellä mainitut tilastotiedot on saatu aikaan vaalikonevastauksien perusteella.

Uskomaton kysyi poliitikoilta ensin seuraavaa:

Monen suomalaisen mielestä se iso yhteiskunnan korjaus joka tulisi tehdä on kirkon ja valtion erottaminen toisistaan. Mitä mieltä olette kirkon ja valtion suhteen muuttamisesta ihmisten yhdenvertaisen kohtelun perusoikeuden ja siihen kuuluvan valtion neutraliteettiperiaatteen mukaiseksi?

Kari Uotila, Vasemmistoliitto: ”Mielestäni aika olisi jo kypsä

siihen, että valtion ja kirkon välinen erityissuhde purettaisiin.”

Erkki Tuomioja, SDP: ”Ehdottomasti.”

Paavo Arhinmäki, Vasemmistoliitto: ”Kirkon julkiset tehtävät ovat rippeitä ajasta ennen kunnallislakia ja uskonnonvapautta, jolloin seurakunta ja kunta olivat yksi ja sama asia. Nyt kun puhutaan paljon normien purkamisesta ja kuntien tehtävien läpikäymisestä, pitäisi myös kirkon tehtäviä käydä kriittisesti läpi, erityisesti jos on päällekkäisiä tehtäviä, kuten väestökirjanpidossa tai avioliiton virallistamisessa. Paperityön vähenemisen myötä seurakunnat voisivat keskittyä omaan ydintoimintaansa, uskonnollisiin toimituksiin ja monille ihmisille tärkeisiin seremonioihin.”

Silvia Modig, Vasemmistoliitto: ”Ilman muuta valtio ja kirkko tulee erottaa toisistaan. On aivan käsittämätöntä ettei näin nyt toimita. Suomi on demokratia, ei uskonnollinen valtio. Yleisellä tasolla sanoisin vielä että vapaus harjoittaa omaa uskontoaan on

turvattu monella tapaa mutta uskonnottoman oikeuksia ei.”

Ilkka Kantola, SDP:

”Minusta kirkon olisi hyvä ottaa tässä aloite käsiinsä ja siirtää Kirkkolaissa olevaa säännöstöä kirkon itse päätettäväksi normistoksi. On kirkon itsenäisyyden kannalta erikoista että kirkon jäseneksi ottamisen edellytyksistä säättää eduskunta, tosin kirkon esityksen perusteella. Tämä on mielestäni vahvin valtiokirkkopiiire nykyisessä järjestelmässä ja siitä voitaisiin luopua. Hautausmaailaki on sitonut kirkon ja valtion vahvemmin toisiinsa. Syyt ovat hyvin pragmaattiset eivätkä ideologiset tai uskonnolliset. Kirkon jäsenmäärän kehitys haastaa kirkon miittimään omia rakenteitaan lähivuosisikymmeninä. Onko julkisoikeudellinen asema jatkossa enemmän etu kuin taakka, tätä kirkon tulisi kysyä. Tärkeää on toisaalta kirkon aseman muutoksissa muistaa myös kirkon ja seurakuntien vastuu työnantajana. Vahva lainsäädännöllinen pohja nykyisessä mallissa turvaa työntekijöiden asemaa ja oikeuksia paremmin kuin jokin kevyempi järjestömalli. Pitkäaikaisena kirkon työntekijänä näen että kirkolla on tarve uudistua myös suhteessa valtioon. Sosialidemokraattina en ole niiden joukossa, jotka näkevät ideologisena tavoitteena kirkon ja valtion erottamisen, mitä se sitten tarkoittaisikaan.”

Outi Alanko-Kahiluoto, Vihreät: ”Kannatan kirkon ja valtion eroa.”

Case Hautausmaailaki

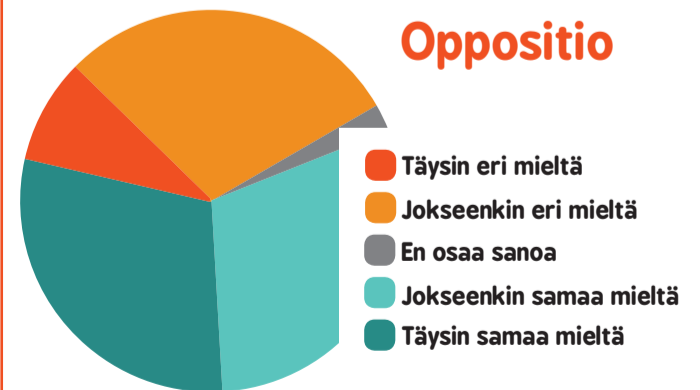
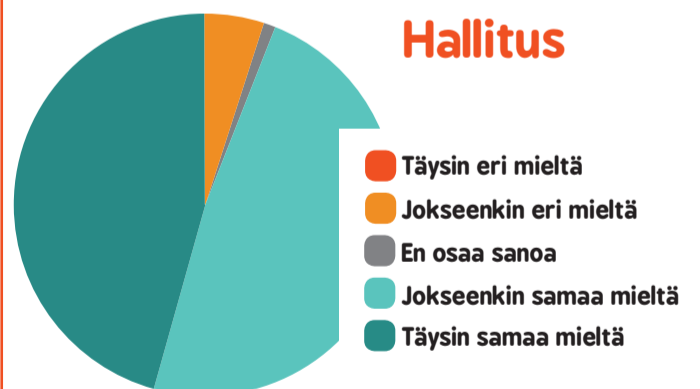
Kirkon ja valtion välisestä erityisuhteesta yhtenä erityisenä esimerkkinä on nykyinen hautausmaailaki.

Se sanoo 2. luvun 3 §:ssä ”Velvollisuudesta ylläpitää yleisiä hautausmaita” seuraavaa: ”Evankelis-luterilaisen kirkon seurakuntien tai seurakuntayhtymien tulee ylläpitää yleisiä hautausmaita. Hautausmaa voi olla useamman seurakunnan tai seurakuntayhtymän yhteinen.”

Evankelis-luterilainen seurakunta on lain mukaan velvollinen hautaamaan kaikki kunnan asukkaat heidän katsomuksestaan riippumatta. Tästä ns. yhteiskunnallisesta palvelusta seurakunta saa sitten perä myös maksua.

Kaikki ihmiset kuolevat. Tämä on väistämätön tosiseikka. Vakaumuksen mukaista viimeistä leposijaa tarjotaan useimmiten vain uskovoisille ihmisille. Monille uskonnottomille on sinänsä melko yhdenvertaista mihin ruumis haudataan tai tuhka sijoitetaan tai sirotellaan, kun elämä päättyy. Joillekin taas on tärkeää tietää, ettei heidän jäännöksensä piilottamisen vuoksi rahoiteta valtionkirkkoa. Esimerkiksi uurnahautauksia ja varsinkin sirottelua tehdäänkin nykyään lisääntyvästi hautaus-

Perinteiset arvot koti, uskonto ja isänmaa muodostavat hyvän arvopohjan politiikalle.

Lähde: YLE:n vaalikoneen avoin data vastaajia yhteensä 173 (oppositio 68, hallitus 105)

maiden ulkopuolelle.

Yhdenvertaisuuden kannalta paras ratkaisu olisi Vapaa-ajattelijain mielestä se, että hautausmaita ylläpitäisi julkinen taho – kunta, kuntayhtymä tai muu katsomuksellisesti neutraali toimijayhteisö. Tällöin emme varmaankaan tarvitsisi eri hautausmaita eri katsomuksille. Hautajaismenot voisi kussakin tapauksessa olla sellaiset kuin on tarpeen. Tämä toteutuikin hyvin Krematorioyhdistyksen ylläpitämässä Hietaniemen krematoriokappelissa.

Uskomaton kysyi:

Entäpä hautausoimi, olisiko aika siirtyä kohti julkista palvelua, jossa kunta tai valtio huolehtisi vainajalle hautapaikan? Tulisiko jokaisella olla mahdollisuus vakaumuksensa mukaiseen hautapaikkaan?

Kari Uotila, Vasemmistoliitto:

”Kyllä, hautausoimeen pitäisi viimein alkaa suhtautua julkisena palveluna ja jokaisen pitäisi voida tulla haudatuksi vakaumuksensa mukaiseen paikkaan.”

Erkki Tuomioja, SDP:

”Kyllä. Kyllä, mutta ei kuitenkaan niin, että se joka haluaa omakustanteisen kirkollisen hautapaikan ei sitä voisi saada.”

Paavo Arhinmäki, Vasemmistoliitto:

”Jokaisella pitää olla mahdollisuus vakaumuksensa mukaiseen hautapaikkaan. Valtion ja kuntien tehtävä on huolehtia siitä, että uskonnottomilla on hautausmaita. Jatkokoskin suurin osa varmasti haluaa kuitenkin tulla haudatuksi seurakuntien ylläpitämille hautausmaalle, vaikka olisivat uskonnottomiakin.”

Silvia Modig, Vasemmistoliitto:

”Jokaisella tulee olla oikeus katsomuksensa mukaiseen hautaamiseen.”

Ilkka Kantola, SDP:

”Kun nykyistä Hautausoimilakia (2003) valmisteltiin, selvitettiin kuntien halukkuutta ottaa vastuulleen hautausoimen hoitaminen. Halukkuutta ei ollut. Kuntien tehtäviä pyritään nyt koko ajan vähentämään, enkä näe realistisia mahdollisuuksia hautausoimen antamiseksi kuntien tehtäväksi. Nykyinen laki säättää hautausoimen luterilaisten seurakuntien tehtäväksi siltä osin kuin mikään muu taho ei hautausointia hoida. Seurakunnilla on velvollisuus huolehtia siitä, että jokaisella paik-

Uskonnollisten yhteisöjen jäsenyys

Lähde: Helsingin Sanomien vaalikoneen avoin data vastaajia yhteensä 185 (oppositio 70, hallitus 115)

kakuntalaiselle löytyy hautapaikka ja että hautaaminen tapahtuu asianmukaisesti. Hautaamisen hinnoittelun perusteiden tulee olla samanlaiset riippumatta siitä oliko

osalta kun se vuosittain suorittaa kirkolle korvauksen. Hautausoimen rahoittavat lisäksi omaiset maksuillaan jotka paikkakunnittain voivat olla erilaisia.

Kyllä, mikäli vakaumus ei ole sellainen, että sen toteuttaminen rikkoisi lakia ja hyviä tapoja tai terveydenhuoltomääräyksiä. Minusta on perusteltua, ettei vainajan tuhkaa saa jakaa osiin ja sijoittaa eri paikkoihin tai liikutella hautaamisen jälkeen. Nykyinen Hautausoimilaki varsin hyvin turvaa mahdollisuuden vakaumuksen mukaiseen hautapaikkaan. Puutteena voi olla se, että pienen paikkakunnan kohdalla tunnustukseton hautausmaa saattaa olla naapurikunnan kanssa yhteinen ja sijaita naapurikunnassa.”

Outi Alanko-Kahiluoto, Vihreät:

”Toistaiseksi niin suuri osa suomalaisista kuuluu kirkkoon, että on järkevää että heidän hautaamisestaan huolehtii jatkossakin kirkko. Lisäksi tulisi olla tunnustuksettomia hautapaikkoja kirkkoon kuulumattomille tai muita uskontoja tunnustaville.

Periaatteessa kyllä, mutta antaisin tästä vastuuta ko. vakaumusta tunnustaville yhteisöille.”

Jutun kokosivat: Jape Lovén, Kimmo Laine ja Esa Ylikoski

kirkon jäsen vai ei. Seurakuntien on varattava tunnustukseton hautausmaa-alue niitä varten, jotka eivät vakaumuksensa takia halua tulla haudatuksi siunattuun maahan. Asiallisesti hoidettu ja lailla säädetty hautausoimi on sekä kansalaisten että valtion etu. Valtio osallistuu hautausoimen kustannuksiin kaikkien kansalaisten

Valtiokirkko vai kirkko ja valtio omilla tonteillaan?

Suomessa on monia lakeja ja käytäntöjä, joissa nimenomaan uskovilla ja etenkin valtionkirkolla on erityinen etuoikeusasema. Tällaiseen ”positiiviseen erityiskohteluun” ei Yhdenvertaisuuslain valossa ole perustetta.

Olisiko nyt 2010-luvun puolivälissä jo kenties korkea aika purkaa tämä omituinen liitto uskomusten ja maallisen yhteiskunnan välillä?

Alla listaa evangelisluterilaisen kirkon valtiokirkollisista etuoikeuksista:

Perustuslain 76 § ja Kirkkolaki (jolla on omituinen erikoisasema eduskunnassa, vaikka yhdistysrekisteri voisi hyvin käsitellä kirkon sääntömuutokset).

Kirkollisverojärjestelmä (verokarhu ja vouti kirkon jäsenmaksun perijöinä).

Tukimääräraha valtion budjetista kirkolle erittelemättömänä könttäsummana (114 miljoonaa vuonna 2016).

Pakollinen uskonnonopetus peruskoulussa ja lukiossa kirkon jäseneksi liitetyille lapsille ja nuorille (ET -kielto).

Tunnustuksellisen uskonnonharjoittamisen organisointi ja ympäpäminen kouluissa ja päiväkodeissa normaalin toiminnan yhteyteen henkilökunnan toimesta työajalla.

Kirkon tulo kunnan tontille monin tavoin (mm. kriisityö); kuntien ja niiden henkilöstön tuki kirkolle, mm. kaavoitus, toiminta, rahallinen tuki.

Eduskunnan avajaisten virallisen ohjelman osana on kristillinen jumalanpalvelus, eikä sille ole edes tunnustuksetonta vaihtoehtoa.

Kristillisen valan vannominen (virkamiehillä, valtioneuvoston jäsenillä, armeijassa yhä; velvoite vallita valan ja vakuutuksen välillä on sen sijaan nyt poistumassa oikeuslaitoksesta).

Valtion palkkaamat papit puolustusvoimissa ja vankiloissa.

Lakisääteiset jumalanpalvelukset ja hartausohjelmat Yleisradiossa.

Kirkosta eroajien rankaisu kirkollisverovelvollisuudella koko vuoden loppuun.

Vihkimisoikeutta ei ole annettu uskonnottomille järjestöille toisin kuin kymmenille uskonnollisille yhdyskunnille.

Jumalanpilkan kriminalisointi Rikoslaisa, mihin vetoavat kansainvälisillä areenoilla maat, jossa uskosta luopumisesta uskonnon kritisoimisesta seuraa kuolemantuomio

USKONNONVAPAUSKAMPAILU ARMEIJASSA JATKUU

Uskomaton-lehti on viime vuosina seurannut uskonnonvapauden ongelmia ja kehitystä Puolustusvoimissa, jossa sotilaspapisto käy Kirkkohallituksen tuella sinnikästä viivytystaistelua uskonnonvapauden laajentamista vastaan. Kesän korvilla yksi taistelu ratkesi ristiriitaiseen tulokseen, mutta kamppailu Intin ihmisoikeuksien kehittämisen puolesta jatkuu. Tämä case kuvastaa uskonnonvapaustyön luonnetta laajemminkin.

Esa Ylikoski

Heinäkuussa 2015 tuli vihdoon voimaan eduskunnan oikeusasiamiehen päätökseen (2013) perustuva uudistus. Varusmiesten ei ole enää pakko osallistua uskonnollisiin hartaustilaisuuksiin ja jumalanpalveluksiin, kun ev.lut. kirkon jäsenten ”palveluvollisuus” osallistua niihin poistui. ”Pakko-uskonnon” poistuminen tulee perusoikeuksien valossa 20 vuotta myöhässä, todettiin Vapaa-ajattelijain julkaisemassa kommentissa.

Kasarmien kulttuurissa onkin muutostarpeita, sillä uskonnollisella painostuksella on pitkät perinteet ja vahva asema. Valitettavasti sen jatkumisesta on jo saatu merkkejä. Katsomusvapauden vaihtoehtojen selvittäminen ”ensimmäisellä oppitunnilla” on edelleen sotilaspappien käsissä, vaikka he ovat juuri siinä asemansa vuoksi jääneitä. Asenneongelmia puolestaan kuvaa, että kenttäpiispa nimitti lehtihaastattelussa Kainuun prikaatin kenttähartaudesta pois jääviä ”uskontoallergisiksi”. Hän rehenteli sillä, että ”uskontoallergisia” oli Kajaanissa sillä kertaa ollut vähän.

Kun Nuorisobarometri 2014:n mukaan nuorista yli puolet sanoo olevansa ”ei-uskonnollisia” ja vajaa neljännes ”uskonnollisia”, kulttuurinen tilanne kasarmeilakin voi muuttua, mikäli varusmiesten valinnanvapauden toteutumista ei häiritä henkilökunnan taholta uskonnollisella painostuksella. Elokuussa 2015 tuli taas jopa Kaartin pataljoonassa esiin, että armeija pitää etusijalla uskonnollista sotilasvalaa (joka annetaan ”kaikkietävän ja kaikkival-

tiaan Jumalan silmien edessä”) ja väheksyy ”kunnian ja omantunnon kautta” annettavaa sotilasvakuutusta.

Vapaa-ajattelijat ovat esittäneet sotilasvalan ja sotilasvakuutuksen yhdistämistä kaikille yhteiseksi vakuutukseksi samaan tapaan kuin oikeudessa todistajan vala ja vakuutus on yhdistetty (tulee voimaan 2016 alusta). Kun puolustusvoimain ylipäällikkökin antaa ”vain” vakuutuksen virkaan astuessaan, sellaisen pitäisi riittää alokkaille ja henkilökunnalle.

Ristiriitainen muutos

Uskonnonvapauden uudistus armeijassa jäi kesällä 2015 puolitiehen. Pääesikunnan keväällä antama käsky vesitti Puolustusministeriön työryhmän vuoden alussa tekemän ehdotuksen siirtää uskonnolliset tilaisuudet päivän palveluajan ulkopuolelle, rinnasteiseksi harrastustoiminnalle. Vapaa-ajattelijat, joka edustajaa kuultiin työryhmässä, tuki tätä uudistusesitystä.

Kirkkohallituksen painostuksesta ministeri Haglund jätti kuitenkin antamatta tällaisen ministeriön ohjeen Puolustusvoimille. Niinpä sitten Pääesikunnan ilman ohjetta antaman käskyn mukaan vain iltahartaudet rinnastetaan harrastustoimintaan, mutta varusmiesten päiväohjelmaan voi yhä sisältyä alku-, loppu-, joulujen ja pääsiäisjumalanpalveluksia.

Jumalanpalveluksille on tosin tulossa vaihtoehtoksi tunnustuksen tilaisuus. Vapaa-ajattelijain mielestä ei-uskonnolliset tilaisuudet joukko-osastoissa tulee tehdä miellyttäväksi, rennoiksi ja henkistä viihtyvyyttä tukeviksi, asianmukaisiksi ja vetovoimaisiksi vaihtoehtoiksi ”kirkkokäynnille”. Kitarat mukaan. Järjestelyvastuuta tällaisesta tilaisuudesta ei pidä osoittaa sotilaspapille, joka on samaan aikaan toisaalla, pitämässä omaa uskonnollista tilaisuuttaan.

Toinen muutos koskee aiempia ”kirkollisen työn” oppitunteja, joille oli vaihtoehtona käytännössä huonosti järjestettyä etiikan ja elämäntietämisen opetusta.

Nyt ”sotilaspappien oppitunneille” osallistuvat kaikki varusmiehet, mutta ”niillä ei käsitellä tunnustuksellisia asioita eivätkä ne sisällä julistuksellisia elementtejä”.

Ministeriön työryhmä tarkasteli sodan ja rauhan eettisten kysymysten opetusta laajemmin. Vapaa-ajattelijat vaativat sen moniammatillista toteutusta sekä uskonnottomien henkisen tuen asiantuntijoiden palkkaamista. Varusmiesten opetukseen, kriisien, traumojen ja kuoleman kohtaamiseen sekä henkiseen tukeen tarvitaan psykologista ja lääketieteellistä asiantuntemusta. Kun Pääesikunnan käsky mainitsee nyt vain sotilaspappien oppitunnit, monipuolista tarkastelua vaativan aiheen opetus delegoidaan edelleen kokonaan sotilaspapille.

Erikoista ja ongelmallista uskonnonvapauden ja yhdenvertaisen kohtelun kannalta on, että ”ensimmäisen oppitunnin” pitää sotilaspappi. Vaikka sotilaspastori sanallisesti esittelisikin asian ”puolueettomasti”, hän on jäävi koskien varusmiesten valintoja sotilasvalan ja sotilasvakuutuksen välillä sekä jumalanpalveluksen ja sille vaihtoehtoisen tilaisuuden välillä – koska hän on uskonnollisen vaihtoehdon toteuttaja virka-asemansa puolesta.

Julkinen poistuminen paraatikatselmuksesta

Ankarinta kritiikkiä Pääesikunnan päätökseen on Vapaa-ajattelijain liitto kohdistanut paraatijumalanpalveluksia koskevaan uuteen ja eriskummalliseen järjestykseen. Sen mukaan varusmiehet, jotka paraatikatselmuksessa eivät osallistu siihen liitettävään jumalanpalvelukseen, joutuvat poistumaan paikalta kesken paraatikatselmuksen. Tämä toteutetaan paraatia seuraavan yleisön ja tv-kameroiden edessä.

Järjestely on kelvoton. Uskonnonvapauteen kuuluu myös yksityisyyden suoja, mistä on Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen päätöskään. Sen mukaan julkisen vallan ei tule järjestää tällaista tilannetta, jossa yksilö joutuu vas-

Uskonnonvapauden ”pitkä marssi”

Puolustusvoimien uskonnonvapauden tuli heinäkuun 2015 saapumiserälle muutoksia johtuen eduskunnan oikeusasiamiehen päätöksestä 30.12.2013. Vaiheet Pääesikunnan käskyyn kertovat uskonnonvapauden laajentamisen vastustuksesta armeijassa.

Oikeusasiamies totesi vuoden 2013 päätöksessään kitkerään sävyyn, että hänen jo vuonna 2010 antamansa välipäätöksen linjausta ei ollut alkuunkaan toteutettu.

Vapaa-ajattelijain liitto esitti, että armeijan vastahangan vuoksi uudistuksen toteuttamiseen tarvitaan poliittista ohjausta. Näin kävikin, ja asiaa käsiteltiin myös eduskunnan puolustusvaliokunnassa.

Puolustusministeri Carl Haglund asetti Puolustusministeriön työryhmän valmistelemaan Puolustusvoimain tarvitsemaa uudistusta. Työryhmä kuuli Vapaa-ajattelijain edustajaa kesällä 2014.

Vuoden 2015 alussa työryhmä jätti vihdoon esityksensä, jossa oli hyviä ja huonoja kohtia. Kirkon jäsenten osallistumispakon purkamisen lisäksi hyvä esitys oli uskonnonharjoituksen siirtäminen – paraateja lukuun ottamatta – pois päiväohjelmasta vapaa-aikaan niin, että se rinnastettiin harrastustoimintaan.

Kirkkohallituksen lausunnossa vastustettiin jyrkästi uskonnonharjoituksen poistamista päiväpalveluksesta ”uskonnonvapauden vastaisena”. Lisäksi paheksuttiin Vapaa-ajattelijain liiton kuulemista koko asiassa.

Puolustusministeri Haglundilla meni keväällä 2015 ”pupu pöksyyn” eikä hän saanut annettua vähemmistön uskonnonvapautta parantavaa Puolustusministeriön ohjetta armeijalle.

Pääesikunta antoi loppukeväästä 2015 ”omin päin” käskynsä, jonka mukaan toimittiin heinäkuussa aloittaneiden kanssa. Eräitä ”pakollisia” parannuksia lukuun ottamatta se noudattaa pitkälti kirkon ja kenttäpiispan toiveita.

Asian käsittely jatkuu laillisuusvalvojen saamien uusien kanteluiden pohjalta.

ten tahtoaan käytöksellään tuomaan julki suoraan tai välillisesti oman uskonnollisuutensa tai uskonnottomuutensa. Poistuminen muodosta ison yleisön edessä tuo asian julki kohtuuttomalla tavalla.

Uskonnottomien tulee saada osallistua paraatikatselmukseen ja paraatiin. Ongelman ratkaisu on, ettei paraatikatselmukseen ja paraatiin sisälly uskonnollisesti tunnustuksellista hartausosuutta. Jos sellainen tapahtuman yhteydessä on, se voi olla ennen varsinaista paraatikatselmusta. Silloin itse paraatia seuraamaan tulleen yleisönkään ei tarvitsisi vasten tahtoaan osallistua jumalanpalveluksen seuraamiseen.

Nyt päätetty tilanne sotilaspap-

raateissa rikkoo varusmiesten, sotilaiden ja paraatiyleisön uskonnonvapautta, oikeutta olla osallistumatta jumalanpalvelukseen. Vapaa-ajattelijain liitto on päättänyt tehdä kantelun Pääesikunnan päätöksistä, erityisesti paraatiharjauksia koskevasta kelvottomasta menettelystä sekä eettisen oppituntien ja varsinkin ensimmäisen oppitunnin määrittämisestä sotilaspapistolle. Toiminta uskonnonvapauden puolesta jatkuu.

Kirjoittaja on Vapaa-ajattelijain liiton pääsihteeri ja Ihmisoikeusvaltuuskunnan jäsen, ja on kuultavana asiantuntijana Puolustusministeriön työryhmässä sekä eduskunnan puolustusvaliokunnassa.

MONIPUOLISTA VERTAISTUKEA JA KANSALAISTOIMINTAA ILMAN USKONTOA

Suomi on kymmenien tuhansien kansalaisjärjestöjen maa. Ja sadat tuhannet suomalaiset, yhteensä lähes kaksi miljoonaa ihmistä, tekevät erilaista vapaaehtoistoimintaa. Naapuriavun, talkoiden ja epämuodollisen vertaistuen lisäksi laajaa, moninaista vapaaehtoistoimintaa ja vertaistukea organisoidaan moninaisten kansalaisjärjestöjen ja myös kuntien toimesta.

Moninaiset kansalaisjärjestöt

Kansalaisfoorumin ylläpitämän sivuston www.kansalaisyhteiskunta.fi ryhmittelyn pohjalta hahmottuu kansalaisjärjestökentän moninaisuus. Järjestöryhmiä on aakkosjärjestyksessä listattu pääpiirteissään näin:

- Ammatilliset yhdistykset,
- Eläkeläis- ja veteraanijärjestöt,
- Kasvatus-, tiede- ja opintoyhdistykset,
- Kehitystyö, ystävyysseurat, etniset järjestöt,
- Kulttuuriyhdistykset,
- Kylä- ja kaupunginosayhdistykset,
- Lasten oikeuksia edistävät järjestöt
- Maan puolustus- ja rauhanjärjestöt,
- Neuvontajärjestöt,
- Nuorisoyhdistykset ja opiskelijajärjestöt,
- Palvelujärjestöt,
- Poliittiset yhdistykset,
- Sosiaali- ja terveysyhdistykset,
- Talous- ja elinkeinoyhdistykset,
- Urheilu- ja liikuntayhdistykset,
- Uskonnot ja maailmankatsomukset,
- Vammaisjärjestöt
- Vapaa-aika- ja harrastusyhdistykset,
- Ympäristöyhdistykset

Mediatiedotuksessa tällainen ei-uskonnollinen ”hyvään tekeminen” ihmiseltä ihmiselle ei aina näy ansaitsemallaan tavalla. Se johtuu osaksi siitä, että järjestö- ja vapaaehtoistoiminnan laaja kirjo on niin monimuotoinen ja toimijoiden työ usein kohdentuu tehokkaasti omille kohderyhmille. Monet tahot keskittyvät toimintaansa, eivät sillä elämöintiin mediassa.

Kun ev.lut. kirkon uskonnollinen toiminta ei enää vedä, se pyrkii näyttäytymään

myös tai ennen muuta ”hyvän tekijänä” julkisuudessa. Kuitenkin kirkon yli 900 miljoonan euron jäsenmaksutulosta vain pieni osa käytetään sosiaaliseen auttamistoimintaan. Eivätkä teologian opinnot ja pappisvihkimys ole kriisitilanteissa paras koulutus-

tausta henkisen tuen antamiseen ainakaan kaikille ihmisille. Toki on oikein avata kirkon ovet niille jotka sinne haluavat saapua tukea saamaan.

Kuntien ja valtion kriisisuunnitelmissa varsinaisena yhteistyökumppanina ovatkin Suomen Punaisen Ristin eli SPR:n kriisityöhön ammatillaiset ja muut koulutetut vapaaehtoiset. SPR organisoii ja tekee myös muuta

” **sekulaarit toimijat, kansalaisjärjestöt ja kunnat tarjoavat yhdessä erittäin monipuoliset mahdollisuuden hyvän tekemiseen.** ”

auttamistyötä Suomessa ja ulkomailla. Sen Katastrofiapu-keräys saakin yleensä eniten rahaa. Nälkäpäivän keräykseen osallistuu jopa kymmeniä tuhansia. Ja SPR:llä on myös alueellista yhdistys- ja nuorisotoimintaa.

Järjestöryhmien kirjo

Ei-uskonnollisen eli maallisen, sekulaarin järjestökentän monimuotoisuutta voidaan ryhmitellä esimerkiksi seuraavasti.

Suurimpia ryhmiä on sosiaali- ja terveysalan järjestöt. Niitä voi bongata yhteistyöjärjestö Sosten sivuilta (www.soste.fi). Monet niistä saavat toiminta- ja hanke- rahoitusta Raha-automaattiyhdistykseltä, jonka vuosibudjetti on 300 miljoonan euron luokkaa. Kansanterveysjärjestöjen toiminta ja vertaistuki on usein diagnoosipohjaisesti kohdennettua, ja lähes joka vaivaan löytyy varsinaisen sairaanhoidon lisäksi myös vertaisneuvontaa ja tukea elämään.

Nuorisjärjestöt (www.alli.fi), erilaiset kulttuurijärjestöt ja liikuntajärjestöt (<http://www.sport.fi/valo>) saavat huomattavaa tukea veikkauvoittovaroista Opetus- ja kulttuuriministeriön kautta. Niissä toiminta perustuu ratkaisevasti vapaaehtoistoimintaan, vaikka palkattujakin henkilöitä on. Järjestötyön ammattilaisten tehtäviin kuuluu yleensä vapaaehtoistoiminnan monivointi ja ohjaaminen.

Suomen kylätoiminnan (www.syty.fi) piirin jäsenenä on noin 2000 kyläyhdistystä. Kaupungeissa puolestaan on asukas- ja kaupunginosayhdistyksiä. Niiden toiminta perustuu vapaaehtoisuuteen, johon kuuluu myös vertaistoiminnan järjestäminen.

Oma järjestöryhmänsä Suomessa on myös kehitysyhteistyötä

tekevät ja globaalikasvatusta Suomessa edistävät järjestöt (www.kepa.fi). Niiden ulkomaisen ja kotimaisen toiminnan tukea hallitus aikoo nyt leikata erityisen kovalla kädellä. Leikkauksia on vaadittu peruttavaksi myös syksyn alussa räjähtäneen akuutin

pakolaiskriisin takia.

Järjestöjen vapaaehtoistoiminnan lisäksi myös kunnat järjestävät vapaaehtoistoimintaa. Sitä koordinoidaan muun muassa vapaaehtoistoimijoiden edunvalvojan Kansalaisareena ry:n VALIKKO-verkoston kautta <http://www.kansalaisareena.fi/valikko/>

Kaikkiaan voidaan sanoa, että ei-uskonnolliset, sekulaarit toimijat, kansalaisjärjestöt ja kunnat tarjoavat yhdessä erittäin monipuoliset mahdollisuuden ”hyvän tekemiseen”.

Tällä perusteella uskonnottomien ihmisoikeus- ja kulttuurijärjestöllä Vapaa-ajattelijain liitolla ja sen paikallisilla yhdistyksillä ei ole tarvetta koittaa järjestönä hääriä joka asiassa ja paikassa. Vapaa-ajattelijat yksilöinä ja mahdollisesti pieninä ryhminäkin voivat osallistua ”hyvään tekemiseen” edellämainittujen muiden

ei-uskonnollisten tahojen auttamistyöhön ja muuhun vapaaehtoiseen toimintaan. Ja lahjoittaa kirkollisveroista säästyviä rahoja.

Vapaa-ajattelijain toiminta-ajatus ja itselleen asettama velvoite on keskittyä ihmisten uskonnon ja omantunnon vapauden sekä ihmisten yhdenvertaisen kohtelun ajamiseen, tiedepohjaisen todellisuuskäsityksen sekä uskonnottoman tapakulttuurin edistämiseen. Myös näillä alueilla on edelleen tehtävää Suomessa ja maailmassa.

Esa Ylikoski

OPETTAJAKOLMIKKO VAATII YHTEISTÄ KATSOMUSAINETTA KANSALAISALOITTEELLA

Pitäisikö kouluissa järjestää kodin uskonnon opetuksen ja elämäkatsomustiedon sijaan kaikille yhteistä katsomusopetusta? Vapaa-ajattelijain liitto pitää tämän hetken tärkeimpänä tavoitteenaan elämäkatsomustiedon sallimisen kaikille, mutta Vapaa-ajattelijat eivät toki ole ainoita jotka haluavat uudistaa katsomusopetusta.

Helsingin Vapaa-ajattelijat Ry järjestää aihetta sivuavan paneelikeskustelun elämäkatsomustiedon avaamisen tarpeesta, katsomusopetuksesta ja uskonnon harjoituksesta osana koulupäivää 11.11.2015.

Tarkemmat tiedot tapahtumasta : www.vapaa-ajattelijat.fi/helsinki

Kimmo Laine

Koko järjestelmän uudistamista ehdottaa elokuussa nimienkeruun aloittanut kansalaisaloite otsikolla "Kaikille yhteinen katsomusaine peruskouluihin". Tapasimme aloitteen vireillepanijat elokuussa juuri ennen nimienkeruun alkua selvittääksemme mistä aloitteesta oikein on kyse. Aloitteen on laittanut liikkeelle kolme opettajaa joista haastateltavanamme olivat luokanopettajat Ritva Hujanen ja Eeva Suhonen. Ryhmän kolmas jäsen on äidinkielenopettaja Teemu Salo.

Tarve yhteiselle katsomusaineelle on tekijöiden mukaan lähtenyt koulun arjesta: oppilaiden jakoa eri opetusryhmiin uskontotunnin ajaksi on vaikea ymmärtää. Moraalisten ja eettisten kysymysten käsitteilyn pitäisi tapahtua omassa tutussa luokassa koska varsinkin pienten oppilaiden erottelu eri ryhmiin luotuhia jännitteitä. Hujasen mukaan yhteisellä aineella voitaisiin välttää ennakkoluuloja ja asenteellisuutta

kaikenlaista erilaisuutta kohtaan. Suhosen mukaan oman luokan oppilaiden keskenään kokemaa turvallisuutta ja yhteenkuuluvuutta tulisi hyödyntää juuri vaikeista kysymyksistä puhuttaessa.

Kymmenen eri katsomusaineen pyörittäminen koulussa alkaa tuntua jo opettajien arjessa. "Onko mitään järkeä ladata sellaista määrää huomiota ja turhaa energiaa oppiaineeseen jota on yksi vuosiviikkotunti ja jonka pitäisi olla kivaa ja mukavaa ja kasvattavaa?" ihmettelee Hujanen. Myös lain monimutkaisuus aiheuttaa kirjavien käytäntöjä ja erilaisia tulkintoja. Tekijät myös kyseenalaistavat valtion roolin ihmisten katsomusten kirjanpitäjinä. Väestörekisteristä koululle tuleva tieto oppilaiden katsomuksesta on kyseenalainen käytäntö joka voitaisiin välttää luopumalla uskonnollisesta jaotelusta.

Aloite on uskonnollisissa yhteisöissä otettu vastaan epäilevin mielin. Aloitteen tekijät on koettu jossain määrin uskontojen vastaisiksi vaikka heidän mukaansa on kyse juuri päinvastaisesta: uskonnot halutaan kutsua saman pöydän ääreen pohtimaan mielummin sitä mikä meitä kaikkia yhdistää kuin sitä mikä erottaa. Pohjimmiltaan kyse on myös rajanvedosta koulujen ja uskontokuntien välille. Jokaisella on oikeus omaan katsomukseen, mutta onko sen katsomuksen ylläpito koulun tehtävä, vai olisiko se enemmän uskonyhteisöjen tehtävä, kysyy Hujanen.

Kokeiluja meillä ja muualla

Vuoden 2014 Uskomaton-lehdessä julkaistiin artikkeli Ruotsin uskontotiedon opetuksesta, jossa Camilla Grepe raportoi liiallisesti kristinuskoon painottuvan yhteisen katsomusaineen ongelmista. Hujanen kertoo myös esimerkin Norjan kouluista joissa katsomusaineen sisältö oli jaettu 30 % osuuksiin: kristinusko, muut uskonnot ja moraalit ja etiikka. On hyvä olla tietoinen näiden mallien ongelmista jotta ne voidaan välttää mikäli katsomusaineen valmisteluun Suomessa ryhdytään. Sisällön valmisteluun tekijät toivovat mahdollisimman laajapohjaisen joukon näkemyksiä.

Myös nykyinen elämäkatsomustieto sisältää paljon eettistä ja moraalista pohdintaa mutta myös jonkin verran muihin uskontoihin tutustumista. Suoraa rinnastusta elämäkatsomustiedon ja yhteisen katsomusaineen välille aloitteen tekijät kieltäytyvät tekemästä. Tavoitteena on suunnitella uusi aine puhtaalta pöydältä eikä niinkään perustaa sitä minkään edeltävän opetussuunnitelman tai oppiaineen päälle.

Eräät yksityiskoulut ovat ottaneet varaslähdön katsomuskasvatukseen ja ryhtyneet jo nyt opettamaan yhdistetyissä opetusryhmissä uskontoa ja elämäkatsomustietoa. Kulosaaren yhteiskoulu ja Helsingin Eurooppalainen koulu ovat mielenkiintoisia koelaboratorioita joissa yhteisen katsomusaineen

mielekkyyttä voidaan arvioida. Helsingin Yliopiston tutkijat Salla Poulter ja Vesa Ähs ovatkin jo tehneet alustavaa tutkimusta jonka mukaan suurin osa oppilaista kokee yhteisen oppiaineen hyväksi. Pääkaupunkiseudun Ateistit ry teki kantelun Kulosaaren koulun yhteisopetuksesta keväällä 2013 kun yhteisopetusta vasta suunniteltiin, mutta kantelu ei tuolloin johtanut toimenpiteisiin koska opetusta tuolloin vasta valmisteltiin.

Kritiikkiä ja kannatusta

Yhteinen katsomusaine on saanut joiltain uskonnottomilta kriittisen vastaanoton koska uskontoa pakkosyötetään joissain kouluissa jopa siinä määrin että syntyi tarve kantelupukki.fi-sivustolle joka jakaa oppilaiden uskonnonvapauden kannalta tärkeää tietoa, ja ohjaa tarvittaessa tekemään aluehallintovirastoon kantelun kurittomista kouluista. Kuinka yhteinen katsomusaine helpottaisi yhtään tilannetta? Suhonen vastaa: "Sittenhän se vasta on helpompaa. Sitten opettajakin tajuaa että siellä ovat kaikki niin sieltä herkemmin tulee esimerkiksi huoltajien valituksia. Mä luulen että kaikki herkistyy siinä tilanteessa."

Aikataulun suhteen ei ole hopua. Tuorein opetussuunnitelma astuu voimaan vasta vuonna 2016 ja on voimassa vielä hyvän aikaa. Nyt tekeillä oleva katsomusaine ei tulisi kouluihin vielä tällä vuosikymmenellä vaan aikaisintaan

20-luvulla. Tulevat luokanopettajat olisivat jo valmiita ottamaan katsomusaineen vastaan. Aloitteen tekijöiden mukaan kyselytutkimus opettajaopiskelijoiden keskuudessa paljasti että peräti 95% kannatti yhteisen katsomusaineeseen siirtymistä.

Tuekseen aloite on saanut jo useita poliittisia järjestöjä: Demarinuoret, Vasemmistonuoret, Svensk Ungdom, Vino ja Piraa-tipuolue. Luterilainen kirkko ei ole virallista kantaansa ilmaissut, mutta kirkkohallituksen kansliapäällikkö Jukka Keskitalo on Sana-lehdelle ilmaissut vastustavansa aloitetta. Helsingin ortodoksinen seurakunta on ilmoittanut vastustavansa aloitetta koska nykyinen malli takaisi vähemmistöjen oikeudet parhaiten.

Yhteinen oppiaine tarkoittaisi varmasti sitä että kaikki osapuolet joutuvat antamaan periksi hieman. Kukin joutuisi tinkimään hieman oman katsomuksensa erinomaisuudesta, jotta muut katsomukset voidaan kohdata yhdenvertaisina saman luokahuoneen sisällä. On ymmärrettävää että syrjittyjen vähemmistöjen edustajat eivät ole varauksettomasti valmiita luopumaan oman katsomuksen opetuksesta kouluissa. Pelko ja epäluottamus muita kohtaan saavat jotkut epäilemään aloitteen mielekkyyttä. Paholaisen asianajaja kysyisi: onko pelko yhteistä katsomusainetta kohtaan seurausta nykyiseen opetukseen sisäänrakennetusta ryhmien vastakkainasettelusta?

Koulun katsomusopetuksen tulevaisuudesta keskustellaan

VAPAA-AJATTELIJAT: ET-OPETUS AVATTAVA KAIKILLE

Vapaa-ajattelijain liiton perustavoitteena on uskonnonopetuksen poistaminen kouluista. Se koskee nykyistä, käytännössä tunnustuksellisen luonteista uskonnon opetusta. Uskonnoista samoin kuin uskonnottomuudesta voi ja pitää opettaa yleisivistäviä perustietoja. Parhailaan käydään vilkasta keskustelua siitä, miten katsomuksista opettamista sekä uskonnonvapauden toteuttamista tulee uudistaa kouluissa ihmisten yhdenvertaisuutta kunnioittaen.

Uusi tuntijako ja uusi opetussuunnitelma ovat tulossa käyttöön elokuussa 2016 peruskouluissa ja lukioissa. Muutokset ovat melko pieniä. Uskonto ja elämäntutkimus jatkavat. Isompi remontti voikin toteutua vasta seuraavalla kierroksella.

Vapaa-ajattelijain mielestä yksi periaatteessa ja käytännössä tärkeä uudistus on mahdollista tehdä nopeasti. Elämäntutkimustiedon (eli ET:n) avaaminen kaikille valittavaksi katsomusaineeksi on mahdollista toteuttaa teknisesti pienellä ja nopealla lakimuutoksella eduskunnassa. Se vähentäisi ET:n syrjintää kouluissa sekä lisäisi kirkkoon liitettyjen lasten, nuorten ja perheiden oikeuksia.

Uskonnon asemaan koulussa liittyy yhä käytännössä tunnustuksellisen uskonnonharjoituksen järjestäminen ja tuputtaminen lapsille ja nuorille koulupäivän ohjelmaan. Jumalanpalvelukset ja aamuhartaudet, jopa ruokarukoukset, ovat käytäntöä, vaikka niiden organisointi, markkinointi ja valvonta eivät kuulu koulun ja opetushenkilöstön lakisääteisiin tehtäviin.

Vapaa-ajattelijain liitto ei tue kansalaisaloitetta yhteisestä katsomusaineesta, vaikka ei sitä vastustakaan. Nykyisissä uskonnonharjoituksen tyrkyttämisen ja ET:n syrjinnän oloissa ei yhteisestä katsomusaineesta voi tulla uskonnottomien oikeuksien kannalta hyväksyttävää ratkaisua ET lakkauttamalla. Liiton linjana nykyisessä tilanteessa on ET:n vahvistaminen ja avaaminen.

Esa Ylikoski

Vapaa-ajattelijain liitto ei niin ikään ole aiemminkaan kannattanut kaikille yhteistä uskontotietoa eikä muunkaan nimistä käytännössä uskontopainotteista katsomustietoa. Maailmantutkimuksen ja etiikan kysymyksiä ei pidä tyypistä uskontojen rajallisiin näkökulmiin. Tästä ovat filosofian ja elämäntutkimustiedon opettajat käyttäneet järjestönsä FETO:n kautta hyviä puheenvuoroja. ET

käsittelee katsomuksellisia asioita uskontoja laajemmin.

Missä oppiaineissa uskonnoista ja muista katsomuksista opettamisen pitäisi tulevaisuuden ison uudistuksen jälkeen tapahtua, on avoin asia. Siitä keskustellaan. Filosofia sopii myös peruskouluun. Monissa maissa on oppiaineena etiikka. Historia ja yhteiskuntaoppi ovat osaltaan kuvassa mukana. Elämäntutkimustieto (ET) on Suomessa jo nyt hyvä, kokoaan suurempi oppiaine. Sen valinnanmahdollisuuden avaamisesta kaikille voitaisiinkin aloittaa.

Vapaa-ajattelijat ja Humanistiliitto esittävät ET:n avaamista

Vapaa-ajattelijat esittävät yhdessä Suomen Humanistiliiton kanssa pikaisesti ET:n avaamista valittavaksi kaikille peruskoulussa ja lukiossa niin, että ev.lut. kirkkoon liitettyjen holhoava uskonnon

pakollisuus lopetetaan. Esitys on toimitettu Opetus- ja kulttuuriministeriöön.

Uudistus on lakiteknisesti helppo ja nopea toteuttaa parin sanan lakiviilauksella, eikä se vaadi meneillään olevan tuntijaon ja opetussuunnitelmatyön uusimista. Lapsiasianvaltuutettu on myös esittänyt ET:n avaamista. Kyse on myös lapsen oikeuksista. Asiaan liittyy myös se, että monessa perheessä vain toinen huoltaja kuuluu kirkkoon ja toinen ei. Lapsen erotamiseen kirkosta tarvitaan molempien huoltajien allekirjoitus.

ET:n avaaminen on keino vahvistaa uskonnonvapautta sekä lasten ja nuorten yhdenvertaista kohtelua koulussa. Evankelisuterilaisella kirkolla on yhä vahva ote koululaitoksessa. Elämäntutkimustietoa syrjitään. Opetusryhmien syntymistä vältetään varsinkin haja-asutusalueilla. Koulun organisoimat jumalanpalvelukset ja aamuhartaudet ovat arkipäivää, vaikka opetuksen tulisi olla tunnustuksetonta ja sitoutumatonta. Paikoin opettajat johtavat jopa päivittäisiä, ääneen lausuttavia ruokarukouksia.

Näissä oloissa yhteiseen katsomusaineeseen siirtyminen olisi realistisesti katsoen hyvin ongelmallista uskonnottomien perheiden ihmisoikeuksien kannalta. Kirkko pystyisi vaikuttamaan uuden aineen sisältöön liikaa, kun se kerran saa järjestää tunnustuksellista uskonnonharjoitustakin kouluissa. Ja ainetta opettaisivat pääosin nykyiset uskonnonopettajat, helposti entiseen malliin. Nyt ET-opetuksessa olevien oppilaiden katsomusopetus heikkenisi, kun ET olisi pois päiviltä.

ET:n syrjintä sekä tunnustuksellisen uskonnonharjoituksen tuputtaminen kouluissa henkilökunnan toimesta tulee lopettaa. Ennen sen toteutumista ei ole välttämättömiä perusteita ja edellytyksiä siirtyä yhteiseen katsomusaineeseen niin että ET lopetettaisiin. Siksi Vapaa-ajattelijain liitto ei tue nyt meneillään olevaa kansalaisaloitetta. Tavoitteemme on, että ET avataan kaikille valittavaksi ja uskonnonharjoituksen ympäröiminen peruskoulun ja lukion toimintaan lopetetaan.

Tulevaisuudesta tarvitaan keskustelua

Pitkällä tähtäyksellä oppiaineita ja tuntijakoa uudistettaessa on hyvä pitää mielessä, että monet oppiaineet eivät ala vielä ensimmäisellä luokalla. Esimerkiksi historia ja yhteiskuntaoppi alkavat 2016 tuntijakouudistuksen jälkeen 4.

luokalta. Katsomuksellisia asioita voisi alkaa opettaa ehkä vasta samoihin aikoihin. Nyt uskontojen opetus on käytännössä hyvin tunnustuksellista juurruttamista juuri pienille koululaisille 1.-3. luokilla. Samoin oppikirjat.

Periaatteessa voidaan myös ajatella mallia, jossa vain osa katsomusten käsittelyn opetuksesta olisi yhteistä ja osa eriytettyä vapaan valinnan mukaan. Tässäkään ei lapsen muodollinen kirkkoon kuulumisen saisi merkitä pakollista kirkollista ope-

tusta. Peruskoululaisen perheen samoin kuin lukiolaisen pitää tässäkin mallissa saada itse valita, mikä valinnainen katsomusaine (ET vai uskonto) sopii parhaiten omaan identiteettiin.

Tulevaisuuden uudistuksista käytävä keskustelu ei saisi summentaa ajankohtaisia muutosvaatimusta: Tässä ja nyt tarvitaan valinnanvapaus kaikille ET:n ja uskonnon välillä. Se tulee toteuttaa jo elokuussa 2016 avaamalla ET kaikille peruskoulu- ja lukiolakia muuttamalla.

Yhdenvertaisuus- ja opetussuunnitelmat tulevat

Uusien esi- ja perusopetuksen sekä lukion paikallisten opetussuunnitelmien laadinnalla sekä kuntien ja oppilaitosten uusien yhdenvertaisuussuunnitelmien laadinnalla on mahdollisuus kehittää kuntien ja oppilaitosten toimintaa. Tämä on syksyn 2015 ja ensi talven urakka, positiivinen haaste kunnissa. Olisi hienoa, jos siihen voisivat osallistua oppilaat, opiskelijat, lasten ja nuorten vanhemmat, opetushenkilöstö sekä koulun sidosryhmät ympäröivässä yhteiskunnassa. Kansalaisjärjestöt, myös uskonnottomien yhdistykset ovat halukkaita antamaan oman panoksensa.

Uusi Yhdenvertaisuuslaki tuli voimaan tänä vuonna aiempaa lakia paljon ehompana. Se velvoittaa nyt yhdenvertaisuussuunnitelmien tekoon tai uudistamiseen. Niiden teossa tarvitaan eri osapuolien ja ryhmien kuulemistä ja osallisuutta.

Yhdenvertaisuuslaki konkretisoi positiivisesti perustuslakia. Lain syrjintäkieltokohdassa mainitaan selkeästi myös uskonto ja vakaumus. Näin ollen laki kattaa myös uskonnottomat ja ei-uskonnolliset, joita on uskonnollisiin yhdyskuntiin kuulumattomien ja ev.lut. kirkkoon liitettyjenkin joukossa.

Uusissa yhdenvertaisuussuunnitelmissa tulee mainita uskonnottomien oikeus yhdenvertaiseen ja syrjimättömään kohteluun - ottaen

huomioon Perustuslaissa määriteltä uskonnon ja omantunnon vapaus: oikeus olla osallistumatta uskonnonharjoitukseen, oikeus ilmaista vakaumus suoraan tai välillisesti omassa elämässään sekä oikeus olla tuomatta julki vasten tahtoaan omaa uskonnollista tai uskonnotonta vakaumustaan.

Nykymaailmassa on kansainvälisesti katsoen hyvin tärkeää sekä yksityisyyden suoja että oikeus erota uskonnollisesta yhdyskunnasta. Sehän koskee Suomessa asuvia maahanmuuttajia, jotka saapuvat alueelta jossa uskosta luopujaa tai uskonnon arvostelijaa uhataan kuolemantuomiolla. Kyllä tai ei -vastaus rehtorin tarjoamaan ev.lut. jumalanpalvelukseen saatetaan kokea ahdistavana niin uskonnottomien kuin ev.lut.

Jatkuu seuraavalla sivulla.:

Jatkuu edelliseltä sivulta.:

kirkon jäsenten ja toisuskoisten keskuudessa.

Yhdenvertaisuuden perusteesta poikkeamisesta pitää nyt säätää lailla. Yhden uskonnon tunnustuksellisen uskonnonharjoituksen organisointi henkilökunnan toimesta ja sisällyttäminen kunnallisten oppilaitosten tai päivähoiton normaalin, katso- muksellisesti neutraalin toiminnan yhteyteen tulee ottaa kriittiseen tarkasteluun yhdenvertaisen kohtelun ja julkisen vallan neutraalisuuden periaatteen vaatimusten valossa. Yhden katsomuksen nostaminen rehtorin ja opettajien toimesta yli muiden katsomusten voidaan perustellusti kokea syrjintänä.

Koska perusopetus- ja lukio- laissa sekä uudessa varhaiskasvatuslaissa ei julkisten kasvatusta- ja koulutusinstituutioiden tehtäviin säädetä yhdenkään uskonnon uskonnonharjoitustilaisuuksien organisointia, henkilökunnan työajan käyttö sellaiseen on perusteltua lopettaa. Tätä kantaa tukevat myös esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien sekä varhaiskasvatussuunnitelmien perusteet, joiden mukaan opetus ja kasvatus ovat uskonnollisesti tunnustuksetonta ja sitoutumatonta.

Mainittakoon selvyiden vuoksi vielä, että on aivan eri asia, jos lapsi tai nuori kotikasvatuksen pohjalta itse rukoilee koulussa muita häiritsemättä. Oppilaitoksissa voidaan katsoa joku rauhallinen sivutila yksin tai ryhmässä omaehtoisesti välitunnilla tapahtuvaa rukoilemista varten. Itsekin olen oppilaitoksessa työskennellessäni tällaisen tilan sellaista pyytäneille osoittanut.

Paikalliset opetussuunnitelmat

Ajankohtainen asia juuri nyt on kuntien opetussuunnitelmatyö ja varhaiskasvatuksen suunnitelmien laadintaan osallistuminen. Opetussuunnitelma käsittelee

sekä eri oppiaineiden sisältöjä ja niiden toteuttamista että koulun muuta toimintaa. Perusteet ovat valtakunnallisia, mutta toteuttamiseen tulee paikallisia ja alueellisia konkretisointeja.

Uusissa katsomusaineiden, myös uskonnon opetussuunnitelmien valtakunnallisissa perusteissa mainitaan myös uskonnottomuuden käsittely opetuksessa niin kulttuurisesti kuin katso- muksellisesti. Myös koko koulun toimintaa tulee kehittää moniarvoiselta pohjalta. Koulun ovet ja ikkunat eivät voi enää olla auki vain kirkonmäärälle päin.

Uskonnoton tapakulttuuri niin vuodenkiertoon liittyen kuin elämän käännekohtissa on asia, josta tietäminen kuuluu kaikkien yleis- sivistykseen. Uskonnottomuutta ja ei-uskonollisuutta on paikallaan käsitellä sekä kulttuurisesti että katso- muksellisesti niin oppitunneilla eri luokka-asteilla kuin koulun yhteisissä tilaisuuksissa. Ihmisoikeuksien käsittelyyn koulussa kuuluvat myös uskonnottomien uskonnon ja omantunnon vapaus sekä yhdenvertainen kohtelu.

Opetuksessa on välillä hyvä hyödyntää myös kokemusasian- tuntijoita. Jatkossa koulujen onkin suositeltavaa pyytää myös uskonnottomia edustavia vierailijoita oppitunneille ja isompiin tilaisuuksiin. Toivottavasti muiden vierailijoiden ohessa myös vapaa-ajattelijoiden panosta kysytään oppilaitosten, koulujen ja päiväkotien kulttuuristen teematilaisuuksien järjestämisen ohjelmaan. Järjestöjen kokemus- asiantuntijoiden käytöstä olisi hyvä maininta paikallisessa opetus- suunnitelmassa.

Esa Ylikoski

Kirjoittaja on filosofian maisteri, joka on toiminut opetustehtävissä eri oppilaitoksissa 35 vuotta. Hän toimii Vapaa-ajattelijain liiton luottamustoimisena pääsihteerinä.

NELJÄ VUODENAIKAA

Heidi Laine joulutunnelmissa vuonna 1980. Kuva: Timo Laine

Suomalaiset ovat juhlineet vuodenkierron vaihteluita jo kauan ennen kuin kristilliset juhlaperinteet tuotiin vanhojen tilalle. Monet juhlat liittyvät vuodenaikojen vaihtelun kiintopisteisiin. Vuosi jaettiin neljään 13 viikkoa kestävään jaksoon joiden vaihtumisia juhlittiin tyypillisesti herkkupöytien äärellä.

Vuoden ensimmäistä juhlaa, Talvennapaa vietetään 13.1. jolloin päivät ovat lyhyitä, yöt pitkiä ja kylmiä. Samana päivänä vietetään myös Nuutinpäivää jolloin nuuttipukit kiertävät kerjuulla. Talvennapaa juhlivat nykyisin erityisesti Karhun kansan uskontokunnan jäsenet. Talven selän taittuminen sijoittuu samoihin aikoihin joko Heikinpäivälle 19. tammikuuta tai Paavalin nimipäivälle 25. tammikuuta. Tammikuun juhlapäivissä kyse talvikauden synkimmän ajankohdan saapumisesta, ja kevään alun odotuksesta.

Laskiainen tunnetaan nykyisin parhaiten laskiaispullista, mutta moniko on laskenut mäkeä toivotellen ”pitkiä pellavia” ja muuta hyvää tulevalle vuodelle? Mitä pidemmälle keltalla laskettiin, sen paremmat olivat pellon antimet perinteen mukaan. Taivaannaula-sivuston mukaan laskiaisella oli erityinen merkitys naisten työn juhla: ”Laskiainen oli naisten työkauden loppu ja uuden alku: kehruu lopetettiin ja kudonta voitiin aloittaa päivien valaistumisen seurauksena.”

Vanha kansa vietti suviöitä 14. huhtikuuta jolloin karja laskettiin laitumelle. Talvipäivänseisauksen tienoille sijoittuva kevään juhla on nykyisin monenkirjava tilkkutäkki erilaisia perinteitä. Trullit, pääsiäismunat, mämmi, rairuoho ja pääsiäiskokko ovat merkityksiltään moninaisia perinteitä ympäri Suomen, mutta yhdistävä tekijä kevään juhlassa on valmistautuminen kesän kylvöön, lumen väistymiseen vihreän kevään tieltä.

Helavalkeita poltettiin touku- kuussa, tarkoituksena karkottaa pahat henget. Hieman toisella nimellä ja perinteellä kulkee 25. toukokuuta vietetty vakkajuhla jolloin Ukko ylijumalalle uhrattiin vakallinen hyödykkeitä ja juotiin pyhää olutta, suotuisten ilmojen toivossa.

Keskikesällä juhlitaan luonnolli- sesti yötöntä yötä vuoden pisimpänä päivänä. Juhannuksen taikaloit- suissa kerätään kukkia, kävellään alasti ja kurkitaan kaivoon. Vaaralinen veneily juovuksissa on myö- hemmin kuvioon liittynyt perinne. Karhunpäivää vietetään kesän läm- pimimpään aikaan 13. heinäkuuta. Karhunpäivä on talvennapaa vasta- päätä vuodenkierrossa.

Loka-marraskuussa juhlittu Kekri oli muinoin kalenterivuoden päätös. Maan antimet oli kerätty talteen ja oli aika valmistautua talveen. Herkkutelu eli kekkerit kuuluu olennaisena osana kekriin. Kummituksetkin olivat kekriin aikaan liikkeellä, ja juhla onkin sukua Yhdysvalloissa suosituille Halloween-juhla. Siinä missä kurpitsalyhdyt kuuluvat Hallo- weeniin, Kekrinä poltetaan ”kitu- piikkejä” eli ontoksi koverrettuja himmeitä naurislyhtyjä.

Joulu ajoittuu vuoden lyhyim- pään päivään jota valaistaa kynt- tilöin ja lyhdyin. Tuomaan päivästä alkavaa joulua kestää aina Nuutin- päivään asti, sillä ”Hyvä Tuomas joulun tuopi, paha Nuutti pois sen viepi.” Lahjojen antaminen, sau- nominen ja herkkutelu kuuluvat tärkeänä osana perisuomalaiseen joulunviettoon. Oljista tehdyt koristeet, havut ja kynttilät luovat

juhlan herkän tunnelman.

Oma lukunsa ovat kansainväli- sesti vietettävät uusperinteet. Kan- sainvälinen skeptikkojen päivä on tammikuussa, tiettyjen epäonnisten 13. päivänä. Matemaatikot juhlivat maaliskuun 14. päivä Piin päivää. Charles Darwinin päivää vietetään 12. huhtikuuta. Kotiplaneettaam- me maata juhlitaan Maan päivänä 22. huhtikuuta. Kirjailija Doug- las Adamsin kunniaksi juhlitaan Pyyhepäivää 25. huhtikuuta. Ensi vuonna on tiedossa eräs neliöjuu- ripäivistä kun 4.4.2016 vietetään $\sqrt{16}$ päivää, sillä $4 \times 4 = 16$. Seuraa- va onkin sitten vasta 5.5. vuonna 2025. Televisiosarja Seinfeld teki monelle tutuksi 23. joulukuuta vie- tettävän festiivun. Uutuusjuhla voi viettää haluamallaan tavallaan. Helsingin Vapaa-ajattelijat ovat toisinaan järjestäneet retkiä, mm. Darwinin päivänä retki museoon, ja pyyhepäivääkin on joskus vietet- ty eväsretkellä.

Vuodenaikojen vaihtelun juh- liminen on mukava suomalainen juhlaperinne. Suomalainen juhla- kulttuuri on varsin rikasta vaikka sitä onkin pyritty muokkaamaan osaksi kristillistä perinne- kulttuuria. Juhlinnan merkintä ei enää nykyään välttämättä ole pahojen henkien karkoitus ja hyvän sadon toivominen. Tärkeintä nykyisin on perheiden yhdessä viettämä aika, rentoutuminen ja hauskanpito, miettimättä liikaa sitä vietetäänkö joulua Jeesuksen vai Joulupukin takia.

Kimmo Laine

KANTELUPUKKI.FI

Oletko huomannut kunnallisen päiväkodin kasvattavan kaikkia lapsia kristityiksi?

Kohtelee koulu kunnioittavasti ja yhden- vertaisesti oppilaita, jotka eivät halua osallistua luterilaisiin tilaisuuksiin?

Rukoilutetaanko iltapäiväkerhossa kaikkia lapsia ennen välipalaa?

Kantelupukki auttaa kaikkia, joiden mielestä päiväkotia, koulu tai iltapäiväkerho loukkaa lasten tai oppilaiden uskonnonvapautta tai yhdenvertaisuutta.

Kantelupukki neuvoa, miten päiväkotien, koulujen ja iltapäiväkerhojen tulisi toimia, jotta kaikkien kohtelu olisi perheiden vakaumusta kunnioittavaa.

TIETOA VANHEMMILLE,
OPPILAILLE JA OPETTAJILLE

Kirja-arvostelu:

VARTIOTORNIN VARJOSSA

Aila Ruohon kirjan ensimmäisellä sivulla on lainaus Herätäkää!-lehdessä. ”Ketään ei saisi pakottaa valitsemaan uskonnon ja perheen välillä.” (Herätäkää!, heinäkuu 2009)

Tuo lause on hyvin tärkeä. Jos Jehovan todistajat itse noudattaisivat tuota ohjetta, ei tämän kirjan kirjoittamiseen olisi tullut edes tarvetta. Mutta Jehovan todistajien seurakunnissa yksilöillä ei ole uskonnonvapautta. Tämä johtaa usein sellaiseen tilanteeseen, että Jehovan todistaja -yksilö joutuu mahdollittoman valinnan eteen. Hänen täytyy valita joko perhe tai uskonto.

Ruoho kertoo lisää kirjan synnystä ja vertaa omien kokemustensa mukaan Jehovan todistajien järjestöä kiinnostavasti Orwellin maailmaan. Orwellin maailmassa puolue valvoo ja hallitsee kansaa, samaan tapaan toimii Jehovan todistajien järjestö, se valvoo ja kontrolloi jokaisen Jehovan todistajan elämän pieniäkin yksityiskohtia. Naisilla ei saa kokouksissa ja saarnaamisessa olla pitkiä housuja. Miesten tulee pukeutua länsimaisen liikemiehen pukuun. Miehillä partaa paheksutaan yleisesti. Jopa kasvonilmeitä valvotaan ja pyritään ohjaamaan.

Jehovan todistajien maailmankatso- mus on hyvin mustavalkoinen. Siinä ihmiset jaetaan kah- teen ryhmään: ”Meikä- läläiset” ja ”Maail- malliset”. Ulkopuolisen maailman Jehovan todistajat mieltävät pa- haksi, Saatanan maailmaksi. Ruoho myöntää, että monet Jehovan todistajat ovat onnellisia järjestön sisäpuolella. Moni voi tuntea iloa ja tyytyväisyyttä Jehovan todista- jana. Se ei kuitenkaan tarkoita sitä, että kaikki olisivat onnellisia. Eikö ”hengellisen paratiisin” tulisi olla ilon ja onnen täyttämä ympä- ristö?

Kirjan haastateltavat kertoivat siitä, kuinka paljon jehovantodistajuus vaikutti ihan tavalliseen koulunkäyntiin. Lapsille asetetaan rajoituksia moniin pieniin asioihin arkielämässä. Hänen täytyy olla erilainen kuin luokkatoverinsa.

JT-lapsi ei saa osallistua uskon- totunneille, eikä koulun juhliin. Joskus se johtaa kiusaamiseen. Lukio hyväksytään jo yleisesti, mutta ei varauksetta, koska se voi mahdollistaa korkeakouluopinnot. Korkeakoulua ei vielä pidetä oikeana valintana.

Vartiotor- nin varjossa -kirjassa kerrotaan Jehovan todistajien pelon aiheista. Valitettavasti varsinkin lapset joutuvat pelkäämään monia asioita. Jehovan todistajien kirjallisuudessa ja kokouksissa kerrotaan Harmagedonin sodasta, Saatanasta, demoneista ja muusta pelottavasta. Nämä asiat esitetään kaikille yhtä aikaa, joten aivan pienet lapsetkin altistuvat peloille. Monille Jehovan todistajille esim. demonipelko voi jäädä vuosiksi, jopa vuosikymmeniksi.

Ruoho kertoo kirjassaan, että eräs keskeisimpiä asioita todista- tajuudessa on ehdoton kuuli- suus omalle yhteisölle. Jokaisen

Atena kustannus

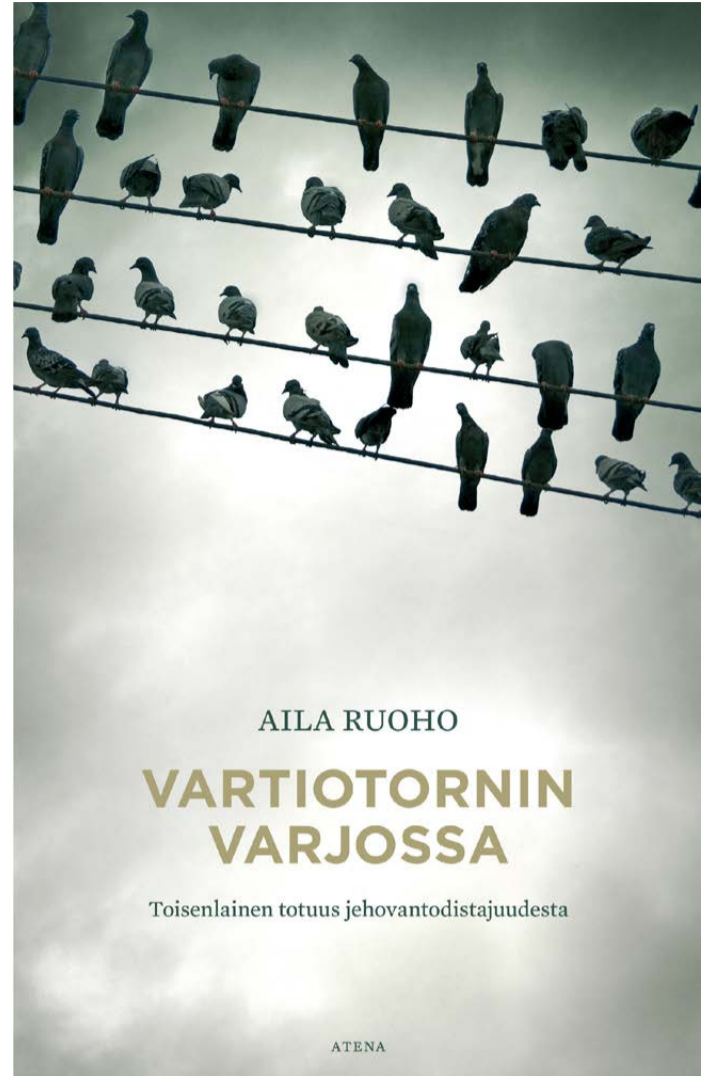
Aila Ruoho avaa Jehovan todista- jien elämää yhteisössä ja yhteis- östä lähtemisen jälkeen kirjas- saan Vartiotor- nin varjossa.

Jehovan todistajien seurakunnasta ei ole kunniallista poispääsytie- tä. Leima lyödään, oli syy mikä tahansa. Koko JT-suku ja kaikki JT-ystävät hylkäävät. Joillakin lähtemisen aiheuttamat haavo- jen paraneminen käy muutamassa vuodessa, mutta

useille jää elinikäiset traumat. Hylkää- misen kokemus on hyvin traumatisoiva asia. Monet joutuvat terapiaan. Monet tarvitsi- sivat terapiaa, mutta eivät sitä saa. Erityisesti todistajaperheissä kasvaneet nuoret ovat vaarassa ajautua kaksoiselämän viettoon. Se on heille keino selviytyä eteen tulevista haasteista.

Jos heillä ei ole riittävästi uskoa järjestön oppeihin, heidän on valittava, lähteäkö pois vai jäädä ja näytellä hy- vää todistajaa. Jossain vaiheessa kaksoiselämän viettäminen tulee henkisesti liian raskaaksi. Silloin on pakko irtautua, jos haluaa säi- lyttää mielenterveytensä.

Oikeuskomitea on Jehovan to- distajien oma sisäinen tuomiois- tuin joka voidaan kutsua koolle, jos jotain seurakunnan jäsentä epäillään niin vakavasta rikkeestä, että siitä voidaan erottaa. Ministe- ri Henriksson sanoi TV-uutisissa, että Suomessa ei saa olla kahta rinnakkaista oikeusjärjestelmää, mutta näin se vain käytännössä on. Kohteluun saattaa vaikuttaa esimerkiksi se, kuuluuko syytetty vaikutusvaltaiseen JT-sukuun ja onko joku hänen läheisensä seura-

AILA RUOHO

VARTIOTORNIN VARJOSSA

Toisenlainen totuus jehovantodistajuudesta

ATENA

Atena kustannus

Lyhentämätön arvostelu on luettavissa osoitteessa: johanneksenpoika.fi/aila_ruoho_vartiotor- nin_varjossa

” **Itsenäistä ajattelua ei hengellisissä asioissa hyväksytä.** ”

Jehovan todistajan odotetaan käyvän kaikissa kokouksissa. Ovelta ovelle -saarnaamista pyritään tekemään joka viikko, vä- hintään joka kuukausi. Kolmesti vuodessa on isot kokoukset, ns. konventit. Itsenäistä ajattelua ei

” **Lukio hyväksytään jo yleisesti, mutta ei varauksetta, koska se voi mahdollistaa korkeakouluopinnot. Korkeakoulua ei vielä pidetä oikeana valintana.** ”

hengellisissä asioissa hyväksytä. Mitään oppia tai toimintatapaa ei saa kyseenalaistaa. Vanhimpia ei saa arvostella. Jehovan todista- jien hengellisyyttä mitataan usein numeroilla. Saarnaaminen pitää raportoida kuukausittain. Viisi kokousta viikossa ja sen päälle henkilökohtainen ”tutkiminen” ja ”kenttäpalvelus” voi uuvuttaa vahvankin ihmisen.

Kirjassa kerrotaan myös irtau- tumisprosessista. Miksi järjestöstä irtaudutaan? Miksi poislähtemi- nen on vaikeaa? Kirjan informan- teista noin puolet oli itse eronnut ja toinen puoli erotettu. Jos joku on ollut vuosia Jehovan todistaja, irtautuminen ei käy hetkessä. Je-

kunnan vanhin.

Joskus naispuolisille syytetyille esitetään todella törkeitä ja yksityiskohtaisia kysymyksiä. Kol- mesta viiteen miespuolista oikeuskomitean jäsentä kysyy naiselta tarkkoja tietoja seksuaalisista kokemuksista. Tähän ei pitäisi ke- nenkään syytetyn suostua. Kaikki eivät suostukaan vastaamaan epä- asiallisiin kysymyksiin.

Kirjassa kerrotaan paljon kart- tamisesta, eikä ihme. Suomessa Jehovan todistajien tiedottaja on yrittänyt väittää, että karttaminen koskisi vain hengellistä kansa- käymistä ja muuten voisi olla tekemisissä erotetun kanssa. Tuo ei ole totta. Sen voivat vahvistaa

tämän kirjan haastateltavat. Moni äiti hylkää oman lapsensa ja yrit- tää unohtaa tämän kokonaan. Hän yrittää häivyttää lapsen elämästään ikään kuin tämä olisi kuollut. Se on vakavin ihmisoikeuslouk- kaus, mitä perustellaan järjestön ohjeilla. Se on käsittämättömin sääntö ulkopuolisten silmin. Se on rikos ihmisyyttä vastaan. Tähän kirjaan haastatelluista moni on kertonut miettineensä itsemurhaa ja jotkut ovat sitä yrittäneet. On- nistujia on paljon, mutta he eivät ole enää kertomassa tarinaansa.

Jari-Pekka Peltoniemen kirja-arvostelusta lyhentänyt: Kimmo Laine

Uskomaton Paitakauppa

19,90€ +kuljetus

Runsa värivalikoima! Kokoja laidasta laitaan! Tutustu valikoimaan netissä vapaa-ajattelijat.fi/helsinki/t-paidat

FUNTSIVA STADI

Tiede sellaisenaan on joskus ehkä kuivahkoa viihdettä, mutta ripauksella huumoria höysteenä siitä tulee ilotulitusta ajatuksille. Näin kävi myös Tatu Ritasen ja Markus Sandelinin syksyn Think Helsinki, Thinkissä. Esiintyjät olivat kansainvälisesti tunnettuja skeptikoita ja/tai koomikoita, ja he esittivät Helsingin Yliopiston suurelle salille mielenkiintoisen kattauksen oman alansa asiaa.

Kimmo Laine

Helsingin Yliopisto juhlii 375-vuotista taivaltaan vuonna 2015. Tapahtumaa juhlistettiin viikon mittaisella ajattelun ja tieteen kaupunkifestarilla Thinkfest. Osana juhlaviikkoa järjestettiin toista kertaa Think Helsinki, Think -tapahtuma joka julistaa tieteen ilosanomaa pilke silmäkulmassa.

Intiasta vainoa paennut **Sanal Edamaruku** on jo pari vuotta Suomessa asuttunaan tullut ehkä tutuksi pääkaupunkiseudun rationalisteille, mutta hänen tarinansa on vaikuttava todistus siitä miten hyvin taikausko

kukoistaa Intiassa. Edamaruku esittelee kuinka pienellä silmäkääntötempulla gurut tienaaavat omaisuuksia. Hihaan piilotettu ja sopivalla hetkellä murskattu savenpalanen on maagista tuhkaa joka hämmästyttää herkkäuskoiiset lahjoittamaan omaisuuksia veijarille. Ei sillä että länsimaat olisivat erityisen paljon tästä edenneet, kun katsoo vaikkapa Yhdysvaltaista televangelismia tai ihan vain Pirkko Jalovaaran kolehtisuhmurointia.

Brittiläinen lääkäri ja lääketutkimuksen kriitikko **Ben Goldacre** räjäyttää yleisön tajunnan lennokkaalla esityksellään jossa lääketieteeltä peräänkuulutetaan läpinäkyvyyttä tutkimustuloksien raportointiin. Homeopatiaan liittyvä roskatiede on vain pieni rikka rokassa jota Goldacre hämmentää käydessään läpi kansanliikettä joka vaatii kaikkia lääketieteen tutkimuksia avoimeksi

ja porautuu siihen ovatko esimerkiksi statiinit hyödyllisiä vai haitallisia. Tieteellinen tutkimus ei ole immuuni ahneudelle ja korruptiolle. Tuskin on olemassa mitään suurta BigPharma-salaliittoa joka pitäisi syövän parannuskeinoa salassa, mutta kyllä pilleri-kauppaan liittyy varjopuolia joita on syytä valaista.

Ensimmäisen puoliajan jälkeen lavalle asteelee illan ensimmäinen naisesiintyjä joka edustaa esiintyjien tieteellisintä päätä. Ilmakehätutkija **Ilona Riipinen** pitää tiiviin esityksen ilmaston tutkimuksen haasteellisuudesta koska kyseessä on niin monen epälineaarisen muuttujan kaava. Viesti on kuitenkin selvä: ilmasto lämpenee, sanovat denialistit mitä tahansa. Meidän tulisi kantaa vastuamme ympäristön terveydestä ihan siinä missä huolehdimme omastakin terveydestämme.

Evan Burfield edustaa tieteen käytännöllisempää puolta eli teknologiaa ja erityisesti sitä kuinka teknologiaa hyödynnetään liiketoiminnassa. Burfield esittelee

vaan päinvastoin asioiden tieteellinen tuntemus on rikastuttava kokemus. Incen sanoma on: ei tarvitse ymmärtää kaikkea kaikkea heti, kunhan on kiinnostunut tutkimaan ja omaksumaan uutta.

Australiasta saapunut stand-up-koomikko **Sarah Kendall** jutustelee pitkän monivaiheisen tarinan, ja huumorin keinoin käsittelee seksuaalisuutta, ystävyttä, rakkautta, koulukiusaamista ja jopa kuolemaa ja ylösnousemusta. Merkillinen tarina pitää kuulijansa hallussa, hiljentää kyynelten partaalle, räjäyttää nauramaan maustekurkuille ja kuukautisista kärsivälle hylkeelle. Esitystä ei voi lyhyin sanoin kuvata, teidän olisi pitänyt olla siellä itse kuulemassa.

Yleisöä ja esiintyjäkaartia on paimentanut koko illan koomikko **Jamie MacDonald** joka ammentaa oman huumorinsa erikoisesta taustastaan suomenskotlantilaissukuisena kanadalaisena transsukupuolisena. Erikoisen isäntä pitää tunnelman korkeal-

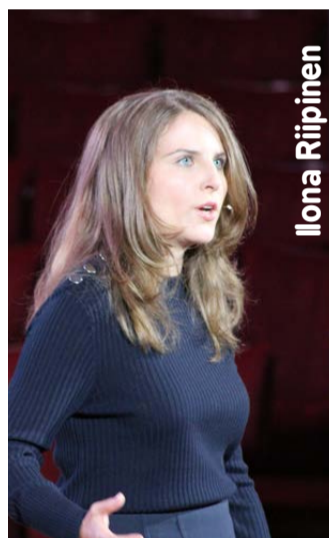
la koko illan alusta loppuun ja maustaa elämystä sarkasmilla ja roisilla huumorilla.

Kaiken kaikkiaan ilta on huikea kokemus. Tapahtuma muistuttaa hieman TED-talk -eventtejä, mutta painottuu hienolla tavalla tieteseen, skeptisyyteen ja komiikkaan. Pidän erittäin hienona että tällainen tapahtuma järjestetään. Skeptisyyttä, tieteellistä pohdintaa ja rationalismia on tärkeää levittää, ja huumori toimii hyvin järjen esitaistelijana. Tapahtumasarja saanee jatkoa myös vuonna 2016. Kannattaa seurata myös tapahtuman YouTube-kanavaa josta kirjoitushetkellä löytyy viime kevään esitykset, ja syksyn tapahtumat ilmaantuvat sinne varmasti pian.

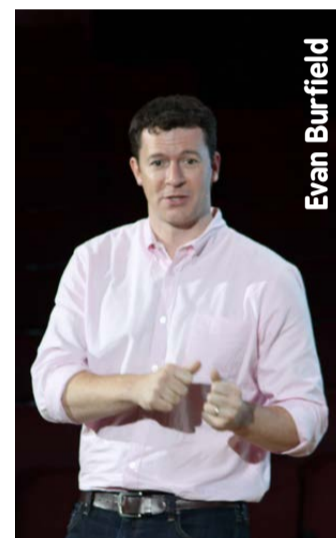
Hyvin funtsittu!

Robin Ince

Ilona Riipinen

Evan Burfield

Ben Goldacre

Sarah Kendall

Sanal Edamaruku

Jamie McDonald

ROBIN INCE

” Nauraminen saa ihmiset avautumaan uusille ajatuksille. ”

Eräs Think Helsinki Thinkin pääesiintyjistä on brittiherasmies Robin Ince jonka kanssa ehdimme vaihtaa pari sanaa ennen illan esitystä. Podcastien kuuntelijat saavat kiinnostua Incen ja Brian Coxin tähdittämä podcast-sarja Infinite Monkey Cage joka on osa BBC:n tiedettä popularisoivaa samannimistä radiosarjaa. Ince on koomikko, näyttelijä ja käsikirjoittaja joka on aiemmin esiintynyt mm. TED-tapahtumissa (Technology, Entertainment, Design) luennoitsijana.

Uskomaton: Päivän teema on ajattelu ja komedia. Miten nuo kaksi mielestäsi sulautuvat yhteen?

Robin: Standup-komedia on hyvä tapa esittää ajatuksia. Eräät kuuluisat koomikot kuten George Carlin, Lenny Bruce tai vaikkapa Eddie Izzard. Esityksissä on paljon hyviä ajatuksia. Se voi olla portti uusiin maailmoihin. Me koomikot voimme olla erittäin pinnallisia. Esityksissäni voi olla vaikkapa ydinfysiikkaa tai evoluutiota, mutta esitän sen kiinnostuneen idiootin näkökulmasta. Esitykset ovat saaneet ihmiset kiinnostumaan tietystä aiheesta ja pyytävät minulta kirjavinkkejä. Nauraminen saa ihmiset avautumaan uusille ajatuksille. Ben Goldacre, jonka kanssa olen esiintynyt paljon, oli ensimmäisiä jotka yhdistivät komiikan ja lääketieteellisen luennon. Esityksessä ei ole paljon vitsejä tai jekkuja, mutta hän on persoonallinen esiintyjä joka saa yleisön valtaansa.

Uskomaton: Paljonko teet tällaisia Think Helsinki, Think -tapahtuman kaltaisia keikkoja?

Robin: Olen tehnyt jonkin verran TED-esityksiä ja se on mainio tapa välittää ideoita. Toivon tämän olevan kasvava kansanlii-

ke. Tieteilijät tiedostavat tieteen popularisoinnin tärkeyden. On hienoa että jotkut tieteilijät keskittyvät enemmän luennoimaan kuin tekemään tutkimusta. Olen tehnyt paljon soolokeikkoja maailmalla, mutta nyt on jo riittävän paljon ihmisiä jotka ovat valmiita esiintymään. Vaikka yleisö olisikin jo valmiiksi rationalisteja, tämänkaltaiset esitykset saavat heidätkin innostumaan levittämään ideoita ja perustamaan ryhmiä kuten Sceptics in the Pub joka kokoontuu kuppiloissa. Luentosaliin meneminen voi olla korkean kynnyksen takana joillekin, mutta publi voi olla tutumpi ja turvallisempi ympäristö joissa ihmisten kanssa voidaan käydä keskustelua tieteestä yleisellä tasolla.

Uskomaton: Eikö nyky-yhteiskunta ajattele kyliksi?

Robin: Internet on jossain määrin ongelma. Keskustelua käydään kaikukammioissa joissa samannimiset saavat vahvistusta omille käsityksilleen olivatpa ne totta vai eivät, koska ihmisille tyypillistä käyttäytymistä on heimoihin eristäytyminen. Internet on huikea tietopankki pullollaan tietoa, mutta sieltä poimitaan vain omaa näkemystä tukevat jutut. Keski-ikäisenä ihmisenä koen että se on mennyt vain pahempaan suuntaan. Britteissä televisio tai uutiset eivät

ota riskejä. Yleisö oletetaan hölmömmiksi kuin he ovat. Yleisölle tarjotaan väriloistoa ja kaahavia autoja, vaikka he haluaisivat jotain haastavampaa. Meillä on kallojemme sisällä maailmankaikkeuden monimutkaisin asia, ja on sääli että se haaskataan tv-visailuille ja vilkkuville valoille.

Uskomaton: Aiemmassa esityksessäsi olet puhunut siitä kuinka esimerkiksi rakkauden ymmärtäminen kemiallisesti reaktioksi avioissa ei tee siitä yhtään vähemmän arvokasta. Aiotko puhua tästä aiheesta tänään?

Robin: En välttämättä juuri tuosta, mutta puhun varmaankin todellisuustunnelista ja ”kumikäsi-iluusiosta” ja siitä kuinka aivomme johtavat meitä harhaan ja omat havainnot on koko ajan kyseenalaistettava. Sen ymmärtäminen miksi jokin on sellainen kuin se on, ei vähennä sen kauneutta lainkaan. Richard Fineman on todennut kauneudesta että sen ymmärtäminen solutasolla, molekyyllitasolla ei tarkoita että kukkaa katsotaan vain tuhahtaen että ”Pyh! Siinä on vain muutaman miljardin vuoden perinnöllisen luonnonvalinnan tulos. Kuinka tylsää.” Kaikki ympärillämme koostuu atomeista jotka ovat olleet jopa aikojen alusta saakka ja kaikki ympärillämme on ottanut iäisyyksiä aikaa ollakseen sitä mitä se nyt on, miten sen ymmärtäminen voisi tehdä sitä mitenkään merkityksettömämmäksi? Toivoisin että jokainen voisi viikoittain tai jopa päivittäin löytää jotain uutta, jonkin uuden tavan ymmärtää ympäröivää maailmaamme.

Uskomaton: Jos katsotaan ihmiskuntaa globaalisti, uskonto näyttää luovan konflikteja ja tarpeettomia rajoja ihmisten välille. Uskotko että jonain päivänä ihmiskunta pääsee yhteisymmärrykseen ja tarkastelee maailmaa vain tieteen silmin?

Robin: Annan tähän pessimistisen vastauksen. Uskon että olipa se uskonto tai mikä tahansa muu dogmaattinen oppi, uskon että ihmiset pitäytyvät niissä vielä pitkän aikaa. Meillä ihmisillä on sisäsyntyinen taipumus hyväksyä dogmaattinen oppi, jakautua omiin ryhmiin, halveksumme toisia ja pidämme omaa ryhmäämme parempana. Ainoa keino selviytyä siitä on järjestää tuhansia tällaisia esityksiä ja löytää uusia tapoja tavoittaa ne ihmiset jotka eivät ole entuudestaan skeptikkoja ja rationalisteja. Mediassa on esillä turhaan vastakkainasettelu ateistit vastaan uskonnot. On olemassa kuitenkin liberaaleja uskovia, eikä jumalasta varmastikaan päästä eroon noin vain. Uskontoja voidaan kuitenkin ehkä laimentaa ja ihmiset voivat säilyttää mystiikan ilman että sitä käytetään perusteluna vaikkapa sukuelinten silvonalle tai kansanmurhalle.

Uskomaton: Mitä mielestäsi kouluissa voitaisiin tehdä tieteellisen ajattelun edistämiseksi?

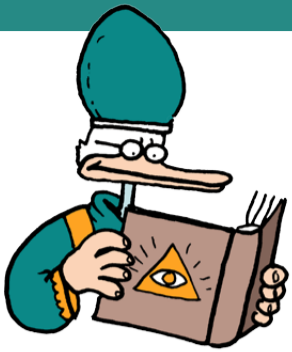
Robin: Kommentoin vain Yhdistyneen Kansakunnan osalta, mutta luulen että minusta meillä on turhaan kahtiajako taiteen ja tieteen välillä. Olisi hienoa jos näitä kahta voisi sekoittaa keske-

nään. Pääaineen valinta koulussa rajoittaa ehkä turhaan. Fysiikkaa opiskeleva voisi opiskella lisäksi vaikka kirjallisuutta. Se voisi tarjota uudenlaisia näkökulmia pääaineen käsittelyyn. Tarkka rajanveto tieteiden ja taiteiden välille synnyttää vastakkainasettelun. Yhdistyneessä kuningaskunnassa valitettavan usein kyse on myös jatkuvasta tavoitteiden saavuttamisesta eikä pelkälle keskustelulle ole sijaa. Koin esimerkiksi fyysisen opetuksen koulussa tylsäksi koska se keskittyi pelkkään teoriaan joka vaikutti olevan olemassa vain luokkahuoneen seinien sisällä, koska ei ollut mitään esimerkkejä mihin tiedettä voidaan soveltaa käytännössä.

Uskomaton: Haluatko välittää vielä jonkun erityisen viestin lukijoille?

Robin: Pohtikaa oman ajattelunne monimutkaisuutta, tiedostavina oliona. Se on sekä etu että haitta. Meidän pelkomme nolostumisesta ja häpeästä ja itsensä tyhmäksi tuntemisesta hidastaa meitä. Pelätään että tietämättömyys tulkitaan tyhmyydeksi, mutta todellisuudessa asiantuntijat ilahtuvat tiedonjanosta ja uteliaisuudesta. Asiantuntijat ilahtuvat päästessään jakamaan omaa tietoaan jollekulle joka on siitä kiinnostunut. Pahinta on jos joku päättää mieluummin jäädä tietämättömyyden valtaan kuin nolaa itsensä tunnustamalla tietämättömyytensä. Älä pelkää esittää kysymyksiä. Ymmärrä että kaikilla on jonkinlainen ”huijarisyndrooma” eli emme usko omiin kykyihimme.

Haastattelu ja suomennos:
Kimmo Laine

Kirja-arvostelu:

HYVÄÄN ELÄMÄÄN ILMAN USKONTOA

Filosofian professorina, rehtorina ja kanslerina Helsingin yliopistossa toimineen Ilkka Niiniluodon Hyvän elämän filosofiaa -teoksen aiheena ovat ihmiskäsitykset, ihmiskuvat sekä ihmisen elämä. Kirjan 31 esseettä muodostavat laaja-alaisen kokonaisuuden, joka on jäsennetty hyvin viiteen johdannolla varustettuun lukuun: Ihmiskäsityksistä; Oppiva ihminen; Eettinen ihminen, Toimiva ihminen, Ihmiselämän kaari.

Esa Ylikoski

Tällainen laaja-alaisuus sopii hyvin otsikkoon, sillä eihän inhimillinen, hyvä elämä ja uskonnoista vapaa ajattelu rajaudu vain uskontojen näkökulmien kritiikkiin ja puitteisiin, vaan on paljon uskontojen agenda laaja-alaisempaa. Vastaavastihan esimerkiksi koulun elämäntutkimustieto ei rajaudu eettisten ja katsomuksellisten kysymysten tarkasteluun vain uskontojen näkökulmista.

Samalla kun Niiniluoto asettuu selkeästi humanistisen etiikan ja ihmiskäsityksen sekä niille tilaa tekevän emergentin materialismin puolelle, on myös selkeästi uskonkriittinen:

”Tieteellinen ihmiskäsitys voidaan rakentaa sekulaarille pohjalle ilman sitoutumista uskonvaraisiin dogmeihin tai spekulatiiviseen olemuspohdintaan.” Naturalismi ”johtaa luontevasti ateismiin tai agnostisismiin, jossa ei hyväksytä tuonpuoleista eli transsendenttia Jumalaa”. Uskonottomuus ”antaa tilaa ja oikeutta ihmiselämän syvyydelle ja rikkaudelle humanistisen etiikan perinteen mukaisesti”. Ihminen voidaan ymmärtää ”evoluution tuottamana kulttuuriolentona ilman uskonnollisia tai metafysisiä oletuksia”.

”Humanistinen etiikka on mah-

dollista ilman uskontoa.” Se pitää etiikkaa ”historiallisesti muuttuvana ja kehittyvänä ihmisen luomuksena”. Arvot eivät ole Jumalan mielessä leijuvia olioita, vaan ”ihmisen tekemiä ja ylläpitämiä”, joita ”ei olisi olemassa ilman ihmisen toimintaa”. (s. 11-35, 163.)

Niiniluodon mielestä humanistisen etiikan opettaminen ja hyväksyminen on tahdonilmaus, jossa ovat mukana ihmisten järki ja tunteet. Arvojärjestelmän omaksumisessa on aina kyseessä henkilökohtainen valinta. Arvoista voidaan käydä filosofista keskustelua ja niitä voidaan perustella, mutta moraalikasvatuksen ei pidä olla dogmaattista valmiiden oppien syöttämistä vaan kehittää ja kunnioittaa kasvatettavan omaa harkintakykyä.

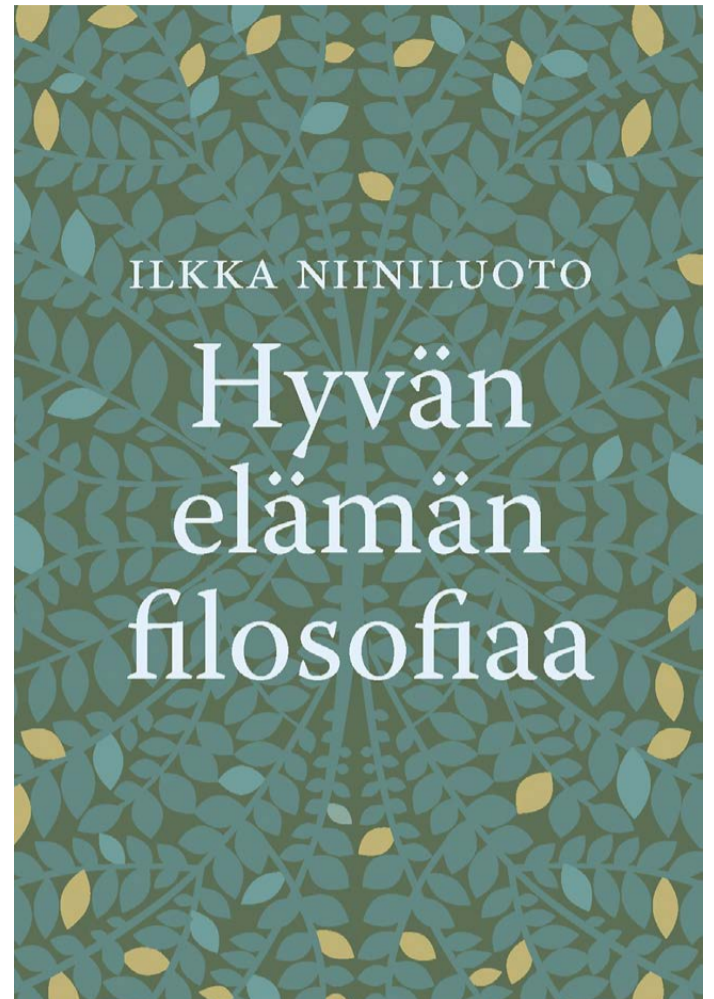
Niiniluoto pohtii ja toivoo myös uskonnollisen ja uskonottoman etiikan yhteistyötä ihmisoikeusperustaisesti Juha Sihvolaan (2004, 2011) viitaten. Samalla hän toteaa, että humanistisen etiikan kulkuvälineinä kuuluvat suvaitsevaisuus ja uskonnonvapaus eivät ole kaikkien nykyisten uskontojen sisältöä ja että painostus ja henkinen väkivalta sekä kiihkoilu ja uskonsodat on aihetta tuomita.

Teoksen viimeisenä päälukuna on ”ihmiselämän kaari”. Kuolemasta Niiniluoto toteaa, että ”kuo-

lemaa olotilana on turha pelätä, koska elintoimintojen lakattua ei ole olemassa enää minää, joka voisi ajatella tai tuntea tuskaa”. Uskontojen toiveajattelulle kuoleman jälkeisestä elämästä ei ole mitään tieteellisiä perusteita”, ja ”meitä ei myöskään voi pelotella syntien palkkana saatavasta tuomiosta, rangaistuksesta tai kadotuksesta”.

Niiniluoto palaa vasta nyt alunperin vuonna 1966, 20-vuotiaana, julkaisemaansa roomalaisen runoilijan Lucretiuksen (98-55 eaa.) De rerum natura -teoksen tarkasteluun. Ei ole perusteita eikä edes aihetta toivoa ikuista elämää. Niiniluoto kuitenkin painottaa elämän arvoa positiivisten kokemusten ja tekojen kautta. Ihminen voi pelätä ennen aikaista kuolemaa, joka riistää mahdollisuudet elämänsä tavoitteiden ja suunnitelmien toteuttamiseen. Voi myös pelätä kuolemista, vaikka ei ole syytä pelätä kuolemaa olotilana.

Äärellisen, väliaikaisen ihmiselämän tarkoituksen voi asettaa vain ihminen itse. Jokaisen on itse ratkaistava, mistä mahdollisuuksista haluaa ammentaa oman elämänsä tarkoituksen. Toki merkitystä voi nähdä myös siinä, että työmme tulokset siirtyvät monissa muodoissa jälkipolville kulttuuri-perintönä. Juuri tietoisuutemme yksilöllisen elämänsä kaaren äärelli-

Suomalaisen Kirjallisuuden Seura

syystä tekee elämästä ainutlaatuisen vastuullisen ja arvokkaan.

Niiniluodon esseiden aihepiiri on todellakin laaja ja myös kiinni ajassa. Hän tarkastelee esimerkiksi ihmisen uutta suhdetta tietokoneisiin ja informaatioon, oppimista, rationaalisuutta ja viisautta, tahdon vapautta hyvän ja pahan välillä, luontoa, lakia ja oikeutta, liikuntaa, medikalisaatiota, työtä ja kotia sekä ikääntymistä ja ihmisarvoista elämää. Ihmisen seksuaalisuus ja sen etiikka ei nyt kuulu aiheisiin, vaikka Niiniluoto itsetuntemusta käsitellessään tuokin esiin, miten Eros oli vahvasti mukana Eino Kailan (1934) syvähenkisen elämän tarkastelussa.

Hyvän elämän filosofiaa -teos

on tekijältä jo viides filosofisten esseiden kokoelma; ensimmäinen oli vuonna 1984 julkaistu Tiede, filosofia, maailmankatsomus. Se on sisällöltään ansiokas ja antoisa kirja, jossa on kaikille tärkeää, virittävää ja perustelevaa pohdintaa.

Yleisesti voidaan todeta, että filosofina Niiniluoto ottaa kantaa myös yhteiskunnallisesti aiempaa enemmän, ja hyvä niin. ”Erittäin humanistinen näkemys ihmisen arvosta nojautuu siihen, mikä on rationaalista ihmisen yhteiselämän toimivuuden ja eettisen vastuullisuuden kannalta.”

Julkaistu Vapaa ajattelija -lehdessä 3/2015 syyskuussa, ja se julkaistaan nyt pienin muutoksin.

SEKULAAREJA UUDISTUSTAVOITTEITA

Vapaa-ajattelijain liitto lähetti viime talvena puolueille uudistustavoitteita. Humanistiliitto yhtyi niihin. Tavoitteet ovat edelleen ajankohtaisia, vaikka eivät tulleetkaan maan nykyisen hallituksen ohjelmaan.

1. Lasten rekisteröimisestä uskonnon mukaan luovutaan väestörekisterissä.
2. Oppilaitokset ja päiväkodit toimivat uskonnollisesti tunnustuksettomasti.
3. Elämäntutkimustiedon opetus avataan kaikille.
4. Valtiopäivien ja yliopistojen avajaiset muutetaan tunnustuksettomiksi.
5. ”Jumalanpilkkä” ei enää rikos Suomen rikoslaisissa.
6. Kirkollisverojärjestelmä lopetetaan
7. Valtion ja kirkon suhde uudistetaan yhdenvertaisuuden pohjalta.
8. Puolustusvoimien ja vankiloiden toiminta tulee uskonnollisesti tunnustuksettomaksi.
9. Siirrytään uskonnollisista valoista yhteisiin seremoniallisiin vakuutuksiin.
10. Avioliiton vihkimisoikeuteen tulee kaikille yhdenvertainen käytäntö.
11. Lasten sukupuolielinten silpominen kielletään lailla.